

3

fejér megyei
könyvtáros

IX. ÉVFOLYAM, SZEPTEMBER

1969

KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁROSOK TÁJÉKOZTATÓJA

3

fejér megyei könyvtáros

IX. évfolyam

1969

szeptember

FEJÉR MEGYE KÖNYVTÁROSAINAK TÁJÉKOZTATÓJA

tartalom

ROHÁCS ERVIN	A bicskei Vajda János Járási Könyvtár története	3
HEGEDÜS ÉVA	Az olvasószolgálat problémái a megyei könyvtárakban	23
CSUKLY ALAJOS	Hírlapok és folyóiratok a községi könyvtárban	33
	Jubileumi törzsgárda alapítás	35
	Művészetbarátok klubja a móri járási könyvtárban (n.l.)	36
	K ö n y v e s p o l c 1969. január - június (T. Gy. I.)	38
H i r e k		43

Fejér megyei

K ö n y v t á r o s

Fejér megye
könyvtárosainak
tájékoztatója

(Körlevélként)

Szerkeszti
A SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

Főszerkesztő:
a megyei könyvtár
igazgatója.

A szerkesztő bizottság
tagjai:

GÉVAY ÁGNES, JUHÁSZ JENŐ,

TÓTH GYÖRGY ISTVÁN.

Technikai szerkesztő:
NEMÉNYI LÁSZLÓ

Kiadja
a Vörösmarty Mihály
Megyei Könyvtár.
Székesfehérvár,
Bartók Béla tér 1.
Telefon: 26-84.

Felelős kiadó:
Dr. Csongor Endréné.

E S Z Á M U N K M U N K A T Á R S A I

CSUKLY ALAJOS, a megyei könyvtár módszertani csoportjának munkatársa; HEGEDŰS ÉVA, a megyei könyvtár olvasószolgálati csoportjának munkatársa; NEMÉNYI LÁSZLÓ, a megyei könyvtár módszertani csoportjának munkatársa; ROHÁCS ERVIN, a bicskei Vajda János Járási Könyvtár igazgatója; TÓTH GYÖRGY ISTVÁN, a megyei könyvtár fel-
dolgozó csoportjának vezetője.

400 pld. - Romayor,
6569 - Dunaujváros.

A boritón Dési Huber István Olvasó munkás című festményének reprodukciója

A BICSKEI VAJDA JÁNOS JÁRÁSI KÖNYVTÁR TÖRTÉNETE

Fejér megye északi csücskében, alig 40 kilométerre a fővárostól, ősi települések helyén fejlődött ki Bicske község, járási székhely. Az egykori jobbágyfalu lakosságának élete az elmúlt husz év alatt gyökeresen megváltozott, és a bejáró dolgozók nagy száma miatt - a község Budapest és Tatabánya közötti vasutvonalon, féluton fekszik - "alsóváros" jellegű lett. A rohamos fejlődés sok évszázados arculatát változtatta meg a községnek.

Bicske döntően mezőgazdasági jellegű település volt évszázadokon keresztül. A lakosság az uradalom cselédje volt, saját földdel igen kevés paraszt rendelkezett. A felszabadulás után a földosztásnál lett gazdája először a földműves lakosság az addig megművelt földeknek. A termelőszövetkezetek szervezése idején még két csoportot alakítottak, jelenleg azonban a községben egy termelőszövetkezet működik jó eredménnyel. A faluban még egyéni gazdálkodók is találhatóak jelentéktelen számban.

Az ipari létesítmények száma mindenkor csekély volt. A századfordulón alapított Schefcsik féle bőrgyár az államosításig működött, az 1935-ben szervezett Pajer-féle gépgyár, mint a Mechanikai Mérőműszerek Gyára bicskei fiókja, mai napig üzemel. Bicske az utolsó tíz évben nagymértékű fejlődésen ment keresztül és kommunális ellátottsága napról-napra javul, biztos léptekkel halad a városiasodás felé.

A felszabadulás után a község fejlődésével együtt a népesség is emelkedik és az 50-es évek végén már megközelíti a 10 000 főt, majd 1966-ban a közös tanácsu község megalakulása után eléri a 11 000 főt.

A felnőtt lakosságból a keresők száma 4 474 fő, ezek megoszlása a következő: mezőgazdasági dolgozó 20,9 százalék. Az iparban foglalkoztatottak aránya 34,4 százalék, az építőiparban 6,2 százalék, a közlekedés terén dolgozók aránya 12,2 százalék, a kereskedelemben 5,9 százalék és az egyéb munkakörben dolgozók aránya 20,4 százalék. Ezek az adatok az elmúlt hat év alatt részben megváltoztak. Becsült adatok szerint a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya lecsökkent 10 százalékra, ugyanakkor a bejáró dolgozók száma 3 000 fölé emelkedett, ami körülbelül 32 százaléknak felel meg.

A KÖZSÉG FELSZABADULÁS ELŐTTI kulturális életéről jóformán alig beszélhetünk. Könyvtár, olvasóköri, kaszinó működött ugyan, de ezek csak szűk réteg ellátására korlátozódtak. A felszabadulás után a helyzet lassanként megváltozott. Kialakultak a községi, majd 1952-ben a járási szintű népművelési intézmények.

A népművelési munkán belül előkelő rangja van a könyvtári munkának. Sajnos, a felszabadulás előtt különösebb elismerésben és megbecsülésben nem volt része. Szabó Ervinnek szinte klasszikus megállapítása a városi könyvtárakról, fokozottabb mértékben volt érvényben a falusi népkönyvtáraknál. A Horthy korszak "honatyái" nem tartották szükségesnek, hogy falun művelt, kulturált, olvasó nép alakuljon ki. Ez a tevékenységük az iskolai oktató munkával kezdődött, de szerves része volt ennek a könyvtári munka hátterébe szorítása és a könyvtárak telepítésének tervszerű elhanyagolása, illetve nagyon is meggondolt telepítése. Ezen a területen nem tettek különbséget a proletáriátus és a parasztság között, és egyformán megakadályozták a művelődési szándékaikat. Mindenre kiterjedő könyvtári ellátottságról, tervszerű könyvtári munkáról csakis a felszabadulás után beszélhetünk.

Az előzőekben közölt indokok alapján, községünk könyvtári ellátottságáról a kezdeti időkben keveset mondhatunk. Tudomásunk van róla, de megbízható írásos dokumentumunk nincs, hogy a múlt század 60-as éveiben olvasóköri alakult Bicskén. Pontosabban nem tudni, hogy kik részére alapították, de szinte bizonyos, nem a föld népe részére, hanem a kisebbséget alkotó kézműves és polgári réteg használatára nyitották meg. Ezt igazolja, hogy 1894 december 23-án a Bicskei Iparos Ifjak Társaságának alapszabályai 2. §-a kimondja: "A kör célja: Hirlapokat, folyóiratokat járat, s azokat a tagok rendelkezésére bocsátja, felolvasásokat, estélyeket tart, szóval a társasélet előmozdítására, s az ifjuság önművelődésére törekszik." A könyvtári ellátottság a századforduló után némileg javult. 1902-es adat szerint a népkönyvtár értéke elérte az 1000 koronát, állománya 279 mű 331 kötetben. A könyvtár a községi előljáróságnál van elhelyezve, kölcsönzési ideje szombat délután 4-6 óráig, könyvtárosa Hollósy Mihály községi segédjegyző. Évi átlagban körülbelül 1 500 - 1 800 kötet könyvet forgalmazott.

A könyvtár működéséről közölt adatok is igazolják, hogy csak szűk körű rétegek látogatták. Nehezen képzelhető el, hogy a segédjegyző, aki könyvtári munkájáért díjazást egyébként sem kapott, szívvel-lélekkel végezte volna kulturmisszióját, és főleg az egyszerű parasztolvasók szervezésével törődött volna. Egyébként a könyvtár szabályzata is elég egyértelműen fejezi ki, hogy kiknek a részére létesítették a könyvtárat. "A könyvtárat a község minden megbízható lakója használhatja." Természetesen, hogy ki volt megbízható egy volt jobbágyfaluban, a jelenlegi uradalmi cselédek között, különösebben nem kell megmagyarázni. Annál meglepőbb, hogy végeredményben a szűkkörű, általuk megválogatott olvasóréteg részére sem fordított az állam anyagi eszközöket. "A könyvtár 1908-ban államsegélyt nem kapott. Egyéb pénzforrásai nincsenek."

A világháború után a község könyvtári ellátottsága némileg javult, de a lakosság nagy tömegei részére most sem biztosították az irodalmi igény kielégítését. Továbbra is működött a Bicskei Iparos Ifjak Társaságának könyvtára, majd megalakult az Uri Kaszinó is, meglehetősen szűk réteg részére, könyvtári szolgáltatással.

A lakosság nagyobb részére szinte egyedüli lehetőség a Református Egyházközség Olvasóterme volt. Sajnos, az állomány azonban magán viselte a korszak álhazafias, irredenta, vallásos jellegét. Ezt a megállapítást nyilvánvaló hasonlóság alapján ugyanezen időszakban Vértesacska községben működő "Napsugár" Református Ifjúsági Könyvtár könyvjegyzéke alapján állapítottam meg. A két világháború között működött könyvtárak közül ez a könyvtár valósította meg aránylag a legjobban a minél szélesebb körű olvasóréteg ellátását.

A FELSZABADULÁS UTÁN a községben a Református Olvasókör Könyvtárán kívül más működőképes könyvtár nem maradt. Működését egyrészt az állomány felfrissítésének hiánya miatt, másrészt tendenciózusan egyoldalú beállítottsága miatt rövidesen kénytelen volt beszüntetni.

A második világháború befejezése után viszonylag későn indult meg a könyvtárak újjászervezése és helyreállítása. A Magyar Kommunista Párt kezdeményezésére megindított könyvtárszervezés keretében először falusi népkönyvtár alakult a községben. Ez azonban nagyon rövid életű volt, sajnos megfelelő és hozzáértő kezelés híján elkallódott. 1949-ben a székesfehérvári Körzeti Könyvtár telepített letéti könyvtárt, mely 1952-ig a járási könyvtár megalakulásáig működött.

Az ötvenes évek elején a kulturális forradalom területén az állami könyvtárhálózat létrehozása döntő lépés volt. Az erre vonatkozó 2042-13/1952./V.14./M.P. számú határozat 5. pontja kimondja, hogy "...1952-től kezdődően 1954 év végéig minden járásban a járási tanács intézményeként járási könyvtárat kell szervezni." A járási könyvtár megszervezését a járási tanács és a székesfehérvári megyei könyvtár napirendre tűzte. November hó folyamán a könyvtár szervezésének munkálatai befejeződtek és a könyvtár megnyitására is sor kerülhetett. A könyvtár megalakulására vonatkozó okmányok sajnálatos módon nem állnak rendelkezésünkre sem a járási könyvtár irattárában, sem a járási tanács kétszeri költözködés után részben ömlesztett állapotban lévő, csak évekre bontott irattárában. Jelen pillanatban az egyetlen okmány a könyvtár megnyitásának bejelentése a Népkönyvtári Központ részére.

A járási könyvtár megalakulása előtt a székesfehérvári körzeti könyvtár által telepített és jogutódjává a megyei könyvtárnak letétjeként könyvkölcsönző működött a bicskei járási kulturotthonban. Az új könyvtár kialakítása már a régi helyén nem valósulhatott meg, egyrészt helyhiánya miatt, másrészt mert az új könyvtár, nagyobb feladatkörrel ellátott, új típusú könyvtár volt, mely messze túlnőtt a kulturotthonban működő könyvkölcsönző feladatán. Az új járási könyvtár tehát 1952 novemberében önálló helyiségben kezdte meg munkáját.

Az ujonnan alakult könyvtár részére a község területén az akkori célnak megfelelő helyiséget biztosítottak a Lenin u. 18. szám alatti egykori cipőkereskedés helyiségében. Az elhelyezés kényszermegoldás

volt, de az előző kölcsönző állomáshoz képest lényeges haladást jelentett. A megyei népművelési szervek komoly összeggel állították helyre a helyiséget.

1955 áprilisában a Járási Tanács VB Igazgatási osztálya a Református Egyház tulajdonában lévő egykori olvasókört részben a járási könyvtár céljára kiutalta. A helyiség elhanyagolt állapotban volt, így a könyvtár mindaddig nem tudta igénybe venni és anyagát átköltöztetni, míg helyre nem hozták. A felújítás után a járási könyvtár az épületbe költözött. Helytelen volt a kiutaláskor, hogy az épületet nem teljes egészében a könyvtár céljára rendelték, így zavartalan működése nem volt biztosított.

Az épület, miután a karbantartásával senki nem törődött, fokozatosan romlott. Az esőzések okozta beázások következtében a mennyezet egyes részei leszakadással fenyegettek. A járási könyvtár a megyei könyvtár segítségét kérte az épület felújításához. A megyei könyvtár nem is zárkózott el a jogos kérelemtől, de a felújítást gátolta, hogy az épület nem volt állami tulajdonban és helyiségeit más szervek is igénybe vették. 1962 októberében a felújítás akadályát képező egyik ok megszűnt, mert a járási könyvtár épületét állami tulajdonba vették. 1963 júliusában a tömegszervezeteket a járási könyvtár épületéből elhelyezték, és így az utolsó akadály is elhárult a felújítási munkálatoknak. A munkálatok keretében a könyvtárépületet teljes egészében renoválták és a tömegszervezeti irodákból átépítés útján kényelmes, tágas ifjusági kölcsönzőt alakítottak ki. Az újjáépített könyvtár december 10-vel ismét megkezdte munkáját.

A könyvtár nyitó állományát legalább 2550-3000 kötetre becsüljük. Az 1954-ben elért 4207 kötet könyvből, valamint a gyarapodás üteméből erre lehet következtetni. Az 1959-es évi statisztikai jelentésben összefoglaló kimutatást találunk az állomány alakulásáról 1954-1959 között. Ennek alapján a könyvtár állománya egyenletesen gyarapodott az ellenfordalomig. Ennek következtében az állomány egy része elveszett és lecsökkenő majdnem az induló állományra. Azóta újból fokozatos fejlődésnek vagyunk tanui.

A szerzeményezés tervszerű volt, bár bizonyos mértékig mindenkor függvénye a beszerzésre biztosított összegnek. A vásárlások kezdetben a helyi könyvesboltban, később, megalakulása után a könyvtárellátónál történt. Jelentékeny részét a vásárlásra biztosított összegnek antikváriumi vásárlásokra biztosították. Szükség volt az ilyen irányú beszerzésekre is, különösen abban az időben, amikor a könyvkiadásunkban a magyar klasszikusok jelentékeny része hiányzott és ezt a hiányt csak antikvár könyvekkel lehetett pótolni.

Ugy a felnőtt, mint a gyermekkönyvtárban az olvasószolgálati munka elősegítésére kézikönyvtárat állítottunk fel, sajnos a helybenolvasás és főleg a kutató munka olvasóterem hiánya miatt nehézkes, ennek elle-

nére az adott körülmények között a tájékoztatás tárgyi feltételeit, nevezetesen a könyveket, messzemenően biztosítottuk a könyvtárlátogatók számára.

Az elmúlt 16 év alatt a könyvállomány tervszerűen emelkedett, és fokozatos fejlődésen ment át. A megnyitástól az ellenforradalomig a fejlődés üteme töretlen volt. Az ellenforradalom ideje alatt főleg a kint lévő könyvek és a kölcsönző állomások könyvanyagai kallódtak el. Az 1954. évi 4207 kötetről, majd az 1955. évi 5049 kötetről, 1956 végére 3496 kötetre esett vissza az állomány. Azt mondhatjuk, hogy körülbelül az induló kötetszámmal rendelkezett az intézmény majd négy évi munka után. Ez a visszaesés kedvezőtlenül befolyásolta a könyvtár további működését, mert közel három év munkájára volt szükség, hogy a könyvtár ugyanolyan mennyiségű, de jobb minőségű könyvvel rendelkezzen, mint az ellenforradalom előtt. Az azóta eltelt időszakban további fejlődés és jelentős javulás következett be. 1959-ben a könyvtár elérte az ellenforradalom előtti állapotot, majd 1963-ra közel 8 500 kötetre emelkedett az állomány, míg a tavalyi év végén túlhaladta a 15 000 kötetet.

Az állomány növekedése mellett a könyvtárosok mindenkor gondot fordítottak az egyes irodalmi műfajok, csoportok, szakok arányára is. A kezdeti időszakban túlsúlyban volt a szépirodalom és körülbelül egyforma arányban a gyermek és ismeretterjesztő irodalom. A könyvtárra háruló feladatok szükségessé tették a természettudományos anyag bővítését, bizonyos mértékig a szépirodalmi anyag rovasára, természetesen ennek az anyagrésznek további fejlesztése mellett. Ugrásszerű fejlődésre a 60-as években került sor, amikor is 1963-ban az ismeretterjesztő anyag megközelítette a 30 százalékot, míg 1967-re el is érte azt. Ebben az évben az ifjúsági anyag is 21 százalékos részesedést mutatott, tehát megközelítőleg az olvasórétegek viszonyát fejezte ki az állomány is.

A könyvtár állományát a lakosság számához viszonyítva kezdetben egy lakosra jutó 0,6 kötetről, 1,6 kötetre sikerült emelni a kötetszámot, amellett, hogy a lakosság a tárgyalt időszakban aránylag kis mértékben emelkedett, 8000 főről, 9700 főre. Ugyanezen időpontban az olvasók számához viszonyítva az állományt, az eredményt kedvezőnek mondhatjuk. 1954-ben egy olvasóra 4,9 kötet, míg 1967-ben 10,3 kötet könyv jutott a könyvtár állományából. Ezen időszak alatt azonban az 1956-os év eredményei nem reálisak, mert az alacsony olvasó és kötetszám mellett elért mutató nem a tényleges fejlődés eredménye volt, hanem külső körülmények kényszerítő következménye.

A könyvtár mai állománya az egész járás olvasógárdájának szakmai ismeretét hivatott biztosítani könyvtárközi kölcsönzés keretében. Ennek a feladatnak az ismeretterjesztő anyag tervszerű fejlesztése következtében a könyvtár szinte hiánytalanul eleget tud tenni.

A könyvtár közművelődési jellege miatt a fő hangsúly mindenkor a kölcsönzési tevékenységen volt. A kezdeti időpontban a kölcsönzés mékéntjéről és mennyiségéről adatok nem állnak rendelkezésünkre. Tudjuk, hogy az állomány aránylag alacsony lehetett, tehát ezzel az aránylag alacsony kötetszámmal nagyobb kölcsönzési eredményt aligha lehetett elérni. Az állomány egy része természeténél fogva csak kis réteg érdeklődésére tarthatott számot, ott is kizárólag tanulási célból. A megnyitás után mintegy másfél évvel, az első hiteles adat alapján, már meglehetősen tekintélyes kölcsönzést bonyolítottak le. 1954-ben 22 349 kötet forgalmat mutatnak ki. Ebben az időben még zártpolcos kölcsönzés folyt a könyvtárban. A helyiség nagyobb része olvasóteremnek volt berendezve. A nem hivatalos munkanapló tanúsága szerint 1954-ben 863 fő helybenolvasót jegyzett fel 1010 kötet forgalommal. (Ez a szám annál is inkább érdekes, mert fájón mutat rá, hogy napjainkban, amikor a könyvtár nem rendelkezik megfelelő olvasóteremmel, milyen lényeges művelődési lehetőségétől fosztjuk meg a látogatókat.)

Adat hiányában a kölcsönzők száma sem ismeretes, így azt sem tudjuk, hogy vajon milyen kölcsönzési átlaggal működött a könyvtár annak idején. A megvizsgált adatok azt bizonyítják, hogy a könyvtár kölcsönzési munkája 1956-ig változatlan szinten mozog. A kölcsönzés még ebben az időben is már az új helyiségben, zárt polcokkal történt. Az ellenforradalom következtében a könyvtárt magát nem érte kár, de meglehetősen jelentékeny számú könyv vészett el az olvasók kezén és a kölcsönző-állomásokon. Ez a csökkenés megmutatkozott a kölcsönzési munkában is. Mind az olvasók számában, mind a kölcsönzött művekben visszaesés következett be. 1959-ben a könyvtár olvasói 19 237 kötet könyvet forgalmaztak.

A felfejlődés lényegesen lassabb folyamat volt, mint annak idején a visszaesés folyamata. Közel öt év munkája kellett, mire az állomány elérte az előző szintet és a forgalom is a régi szinten mozgott.

A könyvtár ebben az időszakban tért át a szabadpolcos kölcsönzésre. Az eredmények alakulásában ennek is része volt, mert az érdeklődést felkeltette az olyan olvasókban is, akik tudomást szerezve az új típusú kölcsönzésről, újólaj jelentkeztek a könyvtárban.

Az eredmények alakulásánál nem hanyagolható el az állomány minőségi javulása sem, erre azonban majd a későbbiekben térek ki. 1963-as évben a kölcsönzés eredményét erősen befolyásolta, hogy a könyvtár a felújítás és átépítés miatt közel fél évig zárva tartott. Így az előző években elért 20-22 ezer feletti kölcsönzési eredmények után a forgalom lecsökkent 20 ezer kötet alá. 1964-től a felújított és részben bővített könyvtár forgalma ismét emelkedett. Fokozatosan érte el az évi 30 ezer kötetes forgalmat, majd 1967-ben már megközelítette a 40 ezres forgalmat is. (Sajnos a további fejlődésnek egyre inkább gátat vet a helyhiány. Az állomány gyarapodása alapfeltétele a forgalom növekedésének, hiszen az olvasók érdeklődési körének sokrétűsége mindinkább megköveteli a könyvtári választék bővítését. Lehetőségeink már az elhelyezés területén nincsenek és így előbb-utóbb forgalmi visszaesésnek kell követ-

keznie, amennyiben nem találnak illetékesek sürgős megoldást a könyvtár bővítésére.)

A könyvtár eredményeinek tüzetesebb vizsgálata rávilágít azokra a kapcsolatokra, amelyek az állomány összetétele és a forgalom között fennállnak. Kezdeti időszakban az állományon belül magas volt a szépirodalom aránya. Az állomány 61 százalékát tette ki, míg az ismeretterjesztő és gyermekirodalom 19-20 százalékot ért el. A forgalom visszatükrözte ezt a megoszlást, mert a szépirodalom az összes forgalom jelentékeny részét alkotta. Az ismeretterjesztő és gyermekirodalom, különösen az utóbbi, kissé lemaradt az összes forgalmon belül. Az ellenforradalom után a tervszerű állománygyarapításnál döntő hangsúlyt helyeztek az arányos fejlődésre. Az ismeretterjesztő anyag fejlesztése természetesen magával hozta ennek az ismeretanyag résznek a nagyobb forgalmát is. Tíz év alatt az állományon belül 10 százalékkal növelték részarányát, és 1967-re majd 30 százalékot ért el. Ezzel egyidejűleg és ennek hatására a forgalom területén is értek el emelkedést az 1959. évi 14,8 százalékról, 1967-re 21,6 százalékra.

Az ifjúsági anyag körülbelül azonos szinten mozgott az elmúlt 10 év alatt, míg a forgalom nem egészen követve az állománygyarapodás eredményeit, eléggé változatos, hullámzó kötetforgalmat ért el. Szerepe volt ebben az időközönként megindított ifjúsági olvasótoborzó-kampány mozgalmaknak is. Általában elmondhatjuk, hogy a könyvtár anyagai közül talán ez a rész az, ami a legtöbbet forgatott és a legjobban kihasznált anyag rész.

A könyvtár állományának fejlesztésénél a szépirodalmi anyag bizonyos mértékig háttérbe szorult és az 1959. évi 58 százalékról 1967-re 50 százalék alá csökkent. Ennek ellenére a szépirodalom forgalma még 1967-ben is megközelítette a 60 százalékot. Ez bizonyítja, hogy aránylag kisebb kötettség mellett is el lehet látni az olvasóréteget, ha az anyag összetételében megfelel az érdeklődésnek.

A legérdekesebb következtetést az ismeretterjesztő anyag forgalma és állománya közötti összefüggésből vonhatjuk le. Az ismeretterjesztő anyag forgalmában az 1954-es eredményt nem tekinthetjük valósnak, mert ebben az időszakban ismeretes volt a szinte kötelezővé tett ismeretterjesztő könyv olvasása. (Két kötet szépirodalomhoz egy kötet ismeretterjesztő könyv.) A későbbiek folyamán ezt az adminisztratív intézkedést felváltotta az ismeretterjesztő irodalom propagálása. Az ismeretterjesztő irodalom forgalmának emelését elsősorban a választék bővítése és a minőségi követelmények betartása, a fokozatosság figyelembevétele mellett érték el. Nem véletlen műve, hogy az állomány és a választék nagyobb arányú növekedése hozta meg a kívánt eredményt.

A BEIRATKOZOTT OLVASÓK SZÁMA az első ismert adat alapján 1954-ben 862 fő, a lakosság 10,7 százaléka. Ez a létszám egyenletesen emelkedett 1956-ig, de nem érte el a 900 főt. Az ellenforradalom után az olvasólétszám állandóan csökkent és 1959-ben érte el mélypontját, az 583

főt. Ekkor mindössze a lakosság 7 százaléka volt szervezett olvasó. Ezután újból megindult a fejlődés, de most már fokozatos volt és töretlen. 1963-ig aránylag gyors ütemű javulás következett, majd ez kissé lelassult, de még változatlanul emelkedést jelentett. 1967-re elérte az 1495 főt az olvasólétszám, és ezzel a lakosság 15,4 százalékát szerveztük be a könyvtár olvasótáborába.

Az olvasók életkor szerinti megoszlása az elmúlt, közel 15 év alatt gyakran változott. Az 50-es évek elején, amikor az olvasómozgalom még gyerekcipőben járt, különösebb megszorításokat, ajánlásokat nem tettek. Így az akkor kialakult arányokat még semmi nem befolyásolta, és azok a spontán érdeklődést mutatták. A gyermek és felnőtt olvasók száma megközelítően egyforma volt. 1954-ben 213 gyermekolvasó mellett 294 fő 18 év feletti olvasót tartottak nyilván. Rövidesen megindult az a folyamat, amely célul tűzte ki, hogy a felnőtt olvasók számát emelni kell és a toborzást lehetőleg úgy irányítani, hogy a könyvtárak gyermekolvasói ne legyenek tulsúlyban. Ennek a nézetnek volt az "eredménye", hogy a gyermekolvasók száma meglehetősen lecsökkent és ezzel egyidőjűleg, de csöppet sem azonos mértékben emelkedni kezdett a felnőtt olvasók száma. Az 1959-es év statisztikái már ezt az állapotot tükrözik vissza. Igen ám, de pár év múlva ismét rájöttek, hogy a gyermekolvasókra mégis csak szükség van, mert évek múltán ők adják a felnőtt olvasói törzsgárdát. Tehát új szempont alakult ki; arccal a fiatalok felé, de nem elhanyagolni a felnőttek szervezését sem, különös tekintettel a KISZ-korosztályunkra. Ez újabb változást hozott az olvasók összetételében.

Végre napjainkban egészséges fejlődésnek vagyunk tanúi az olvasótábor kialakulásában. 1967-ben már 650 gyermekolvasót tart nyilván a könyvtár, de emelkedett a felnőtt és a KISZ-korosztályú fiatalok száma is. Nem egészséges, ha az olvasók összetételét, mégha bizonyos szempontok miatt is, befolyásolni akarják. Aki olvasni akar, jöjjön, aki nem akar, azt rá kell vezetni, de ez már a könyvtári propaganda munka feladata. Azt, hogy napjainkban a felnőtt és KISZ-korosztályú fiatalok olyan szép számmal találhatók a könyvtárakban, bizonyos mértékig az 50-es években a könyvtárakban "lábatlankodó" gyermekeknek köszönhetjük, akik akkor megszokták és egy életre megszerették az irodalmat.

A KÖNYVTÁRI PROPAGANDA TEVÉKENYSÉG a könyvtár munkájának szerves része. Ismeretes, hogy az emberek általában jobban felfigyelnek bizonyos jelenségekre, ha arra érdeklődésüket tervszerűen ráirányítjuk. A könyvtári munka sem nélkülözheti ezt a főleg a kereskedelmi életben annyira bevált módszert. Természetesen a könyvtári területen ezt sokkal finomabban, árnyaltabban kell megtennünk, mint a kereskedelem teszi, főleg bizonyos vásárok idején. A cél azonban azonos, s így a módszereket is bizonyos finomítással át lehet, és át kell venni.

A könyvtárpropagandának is két fő formája ismeretes: az írásos és a szóbeli propaganda. Mindkét formával jóformán a könyvtári munka minden területén találkozunk.

A könyvtári írásos propagandamunka egyik legismertebb formája a könyvtári tájékoztató. Könyvtárunk is alkalmazta ezt a módszert, és levelezőlap formájában jelentette meg ismertetőjét. Örömmel tapasztaltuk, hogy hatása nem maradt el, és számos új olvasónk jelentkezett kezében a névre kiküldött értesítővel. Itt szeretném felhívni a figyelmet egy jó fogásra. A kereskedelmi életben rég bevált "trükköt" valósítottuk meg, amikor a községi tanácstól megszerzett névsor segítségével névre szólóan küldtük ki a tájékoztatót. Sokkal nagyobb hatása volt, mintha csak a község lakosai között úgy osztottuk volna ki a lapokat. Könyvtárunk életében már az első lépéseknél találkozunk a könyvtárismertetés egyik sajátos, hivatalos formájával, amikor az ujonnan megnyílt járási könyvtár körlevélben fordult a járás népkönyvtáraihoz, amelyben a könyvtárak feletti felügyelet átvételét és a járási könyvtár székhelyét, valamint pontos címét közölte.

A könyvtárismertetés írásbeli propagandájának egyik sajátos eszköze a hirdető tábla. Még a hatvanas évek elején, mikor az olvasó toborzás kiemelt feladatként szerepelt munkaterveinkben, a könyvtár szolgáltatásairól és nyitvatartásáról nagyméretű táblát helyeztünk el a piactéren jól látható helyre.

A könyvtárismertetés írásbeli formája mellett a szóbeli forma is szerepet kapott könyvtárunk életében. Kezdetben, mikor még szűk körülmények között üzemeltünk és könyvtárunk külsőleg sem volt vonzó, a szóbeli propaganda sajátos módszerét választották könyvtárosaink. Az iskolákba látogattak el és a helyszínen ismertették a könyvtár munkáját, szolgáltatásait, valamint itt történtek a beiratkozások is.

Sajátos és nem rendszeres módja a helyi sajtóban megjelenő cikkek és beszámolók. Könyvtárunk a Fejér megyei Hírlapban az elmúlt 10 év alatt négy-öt esetben szerepelt, amikor is beszámoltunk az elért eredményekről, vagy várható fejleményekről. Ilyen cikk jelent meg a könyvtár felújításával kapcsolatban, valamint az ötéves terv befejeztével a könyvtár eredményeiről.

Az írásos propagandamunka hatásos eszköze, ha az állomány egy részét bibliográfia keretében bizonyos téma köré csoportosítva, a témáról szóló előadások meghívója mellé csatolták, vagy magával a meghívóval együtt nyomtatták. Különösen az ismeretterjesztő előadásoknál alkalmazott bibliográfiák voltak nagyon hatásosak. A felnőttek szívesebben vették ezt a megoldást, mert egyrészt maguknál tarthatták, másrészt az idejükből több jutott az irodalom tanulmányozására előzetes szóbeli ismertetés nélkül. Készültek természetesen annotált bibliográfiák is de ezek lényegesen kevesebb művet tartalmaztak.

A gyermekek részére a gyermekfoglalkozások keretében továbbra is tartunk könyvismertetéseket. Ezek rendkívül sikeresek, mert ha mód van rá illusztrálást is biztosítunk számukra. Ehhez az iskola a lehetőségekhez képest segítséget is nyújt.

Rendszeres könyvkiállításokat is rendez a könyvtár, ezek témaköre változatos és mindenkor időszerű témákkal foglalkozik. Sajnos hely hiá-

nyában a kiállító tárló néhány éve a fűthetetlen és szűk folyósóra szorult, így látogatottsága egyenletes, az időjárás és az érdeklődés függvénye. Az elmúlt 10 év alatt /1957-1967/ 179 kiállítást rendeztünk. A legjelentősebb és méreteiben is kiemelkedő az Arab élet és kultúra című kiállítás megrendezése volt, melyhez az Egyesült Arab Köztársaság nagykövetsége értékes támogatást nyújtott. A reprezentatív anyag bemutatásához a nagyobb könyvtáraktól értékes könyvritkaságokat kértek kölcsön. A megnyitón a nagykövetségen kívül számos diplomáciai testület és a Művelődésügyi Minisztérium is képviseltette magát. Kiváló előadást tartott Germánus Gyula professzor és még számosan az arab világ ismerői és az irodalom művelői közül. A kiállítás sikere túlnőtt nemcsak járási, de megyei szinten is.

Hagyományá vált és sikerekre tekinthet vissza az író-olvasó találkozók szervezése, melyeken olvasóink mindenkor szívesen vesznek részt. Érdeklődésüket és kívánságukat igyekeztünk figyelembe venni és ezt rendszeres részvételükkel hálálták meg az olvasóink.

A rendezvények témaköre változatos, a szépirodalomtól az utazáson keresztül a mezőgazdaság különböző ágazatáig sok mindenre kiterjedt. Az írók, költők és műfordítók közül Tersánszky J. Jenőt, Germánus Gyulát, Jékely Zoltánt, Csanádi Jánost, Bihari Klárát, Barát Endrét, Szabó Magdát, Csoóri Sándort, Várkonyi Mihályt, Molnár Imrét, Baranyi Ferencet, Jobbágy Károlyt és Molnár Gábort üdvözölhattük könyvtárunkban.

A mezőgazdasági szakíró-olvasó találkozók keretében a baromfitegyesztés témaköréből dr. Gonda Irén, a szarvasmarha tenyésztés területéről Bárány György és a gyümölcsstermesztés eredményeiről dr. Brózik Sándor számolt be az olvasóknak, ismertetve a legmodernebb eljárásokat és az olvasók, illetve hallgatók által feltett kérdésekre válaszolva.

Sikeres volt Csertői Oszkárnak az Európa Könyvkiadó előzetes könyvkiadási tervét ismertető előadása is. Az 1967-es esztendőben új kezdeményezésként a KISz-korosztályu fiatalok részére "A XX. század művészete" címmel előadássorozatot szerveztünk.

Három előadás a képzőművészettel és három előadás a filmművészettel foglalkozott. Megállapodás értelmében az előadókat a TIT szervezet biztosította, a költségeket fele-fele részben a könyvtár és a TIT közösen vállalta. Tekintettel arra, hogy az előadássorozatnak sikere volt, újabb témakörök bevonásával a közös szervezésű előadásokat a TIT-tel az elkövetkezendő években is folytatni fogjuk.

A JÁRÁSI KÖNYVTÁR HÁLÓZATI ALKÖZPONTKÉNT működik, szakmai irányítást ad a községi könyvtáraknak. Emellett a községi könyvtár funkcióját is ellátja a járási székhelyen. Miután a községhez tartozó tanyák nagyobb távolságra vannak a központhoz, a lakosság könyvtári ellátását kölcsönzőállomások felállításával oldottuk meg. A könyvtárhoz jelenleg hét kölcsönzőállomás tartozik, ezek közül két kölcsönzőállomás a községen belül üzemel, öt pedig a környező tanyákon látja el a könyvtári feladatokat.

Kezdeti próbálkozások után 1959-ben történtek meg az első konkrét lépések a fiókhálózat kialakítására. Előzetes tárgyalások és felmérések után Nagyegyháza pusztán alakult meg szeptemberben az általános iskola épületében az első fiókkölcsönző állomás.

NAGYEGYHÁZA puszta Bicske járási székhely külterületi lakott helye. Bicskétől elég távol terül el, lényegében Szár vasutállomáshoz van közelebb, jóllehet távolsága még ettől is több mint 4 kilométer. Lakóinak száma meghaladja a 300 főt, többségében tsz parasztok, akik a bicskei szövetkezethez tartoznak. A fiókkönyvtár alapításának évében a település rendkívül elhanyagolt állapotban volt, még a villany sem volt bevezetve, így a könyvtár alapítása az egyetlen népművelési lehetőséget jelentette a tanyának. A könyvtár 130 kötetes állománnyal indult és az olvasók száma kezdetben 55 fő volt. A megnyitást követő három hónapban 101 kötet könyvet kölcsönöztek. A kölcsönzőállomás az általános iskolában volt, és a könyvtárosi feladatokat az iskola igazgatója látta el. A kedvező kezdeti eredmények után a könyvtár állományát közel 500 kötetre emeltük s ezzel egyidejűleg emelkedett az olvasók és a kölcsönzött kötetek száma is. A jelenlegi statisztikai adatok szerint az olvasók száma a lakosságnak körülbelül 30 százalékát teszi ki. A könyvtár jelenleg is az iskola épületében van elhelyezve.

ÓBAROK puszta lényegében közigazgatásilag nem tartozik Bicskéhez, de minden adottsága Bicskéhez fűzi, mert közelebb van a járási székhelyhez, mint a közigazgatásilag kijelölt anyaközséghez. Sajátságos, hogy közlekedése is Bicskéhez csatolja olyannyira, hogy Felcsúthoz, az anyaközséghez is csak Bicskén keresztül tudnak eljutni az ügyes-bajos dolgaikat intéző óbaroki lakosok. A lakosság száma közel 700 fő, többségében parasztok, de népes a bėjáró dolgozók tábora is. A pusztán a bicskei Állami Gazdaságnak sertésstenyészítő telepe működik, ahová a lakosság nagyrésze dolgozni jár. A településnek két tanerős általános iskolája van, ahol a könyvtár is elhelyezést nyert. 1960 tavaszán került sor a könyvkölcsönző megnyitására 262 kötettel. Óbarokon már előzőleg éveken át működött népkönyvtár, melyet fiókkönyvtárrá alakítottak át és végül a járási könyvtárhoz csatoltak. Az olvasók száma kezdetben 111 fő volt, majd az évek folyamán közel 250 főre emelkedett. A kölcsönzött kötetek száma 1.000 kötetről az évek folyamán 1500-ra emelkedett. A könyvtáros személye és ezzel azt hiszem országos szinten nem sok könyvtár dicsekedhet, a könyvtár megalakulása óta, 1954 óta nem változott. Az óbaroki fiókkönyvtár hosszú évek óta a legmegalapozottabb könyvtári egysége a járási könyvtár fiókhálózatának.

1960 március 15-én Csordakuton alakult meg a járási könyvtár fiókhálózatának újabb kölcsönző állomása.

CSORDAKUT Bicske vasutállomásától 6 kilométerre fekvő külterületi lakott hely, megközelítőleg 210 lakossal. A lakosság majdnem teljes egészében a bicskei Állami Gazdaság helyi telepén dolgozik. A telep kulturális gócpontja az egytanerős általános iskola, ahol a fiókkönyvtár is működik. A településnek közvetlen közlekedése nincs. A település villanyhálózattal van ellátva és a megyei művelődési autó tart

meghatározott időközönként filmvetítést a lakosság számára. A fiókkönyvtárat 1960 március 15-én nyitották meg azzal a szándékkal, hogy a két kilométerre fekvő Tükrös pusztát is ellássa könyvekkel. A megnyitáskor a könyvtár állománya 170 kötet volt, jelenleg közel 500 kötet könyvvel rendelkezik. Az olvasók száma az első évben 23 fő volt, majd elérte a 91 főt is. A kölcsönzések területén a kezdeti 50 kötettel szemben ma már több mint 1500 kötet könyvet kölcsönöznek. A könyvforgalom mellett irodalmi és általános ismeretterjesztő előadások szervezésével is foglalkozik a könyvtáros. A könyvtár működése a terület lakosságának kulturális igényeit kielégíti.

Utolsó külterületi lakotthelyként MESTERBEREK pusztát kapcsoltuk be a könyvtári hálózatba. Ezeknek a könyvkölcsönzőknek létrehozása fontos feladat volt, mert lehetővé tették a külterületi lakosság fokozottabb bevonását a népművelési munkába.

"Mesterberek Bicske nagyközség... külterülete. Bicske talán 12 kilométerre van Szár és Tatabánya négy-négyre, Budapest ötvenötre. Ez Fejér megye északnyugati csücske... Mesterbereket azonban, akárcsak valamiféle nagyhatalmat, sokfelé fűzik diplomáciai kapcsolatok. Közigazgatásilag Bicskéhez tartozik, az orvos Száron van (nem jár ki), a két tanító felettese ugyanitt. Az Állami Gazdaság központja, melynek a puszta üzemegysége, Tornyó. Ez már Komárom megye éppugy, mint... Tatabánya, ahová vásárolni járni érdemes." Mesterbereket ennél jobban jellemezni nem tudnám, mint ahogy Ordas Iván teszi ezt a következő pár szóval. "Országútja nincs, vasutról nem lehet látni. Legfeljebb csak a Budapest - Szombathely repülőjárat utasai vehetnek rá egy pillantást, ..." A lakosság száma 177 fő teljes egészében az Állami Gazdaság alkalmazottai. A villanyhálózattal sem rendelkező puszta kulturális ellátottságát legalább könyvtári vonatkozásban biztosítani óhajtották. A kölcsönzött 1960 őszén telepítették 101 kötet könyvvel. Jelenleg az állomány 325 kötetet tartalmaz. Olvasóinak száma az első évtől kezdve minimális eltéréssel 73 főt tesz ki. A kölcsönzött művek száma 367-ről az évek folyamán 883 kötetre emelkedett. A könyvtárat alapítása óta Murányi János igazgató tanító vezeti az ügyhöz méltó buzgalommal. Munkáját rendkívül megnehezíti, de egyuttal bizonyos mértékig megkönnyíti az a tény, hogy mint a tanyán élő egyetlen "kaputos" ember minden irásbeli feladatot és megbízatást, hivatalosat és magánügyben, ő végez. Tehát egyrészt túl van terhelve, de ugyanekkor ebből kifolyólag minden tanyai dolgozóval közvetlen kapcsolata van. Ordas Iván írja idézett cikkében, hogy " - Tornyó már valóságos falu! - hallom. Nem keserűen, nem irigykedve, egyszerű ténymegállapításként. Mesterberek sohasem lesz az... A mesterberek puszta jövője az, hogy megszűnik. Így van ez jól." Mi, akik ismerjük a tanya életét, csak egyet tudunk ezzel érteni. Az elkövetkezendő években már csak kisebb könyvtártelepítések történtek Tükrös pusztán és Bicske belterületén.

TÜKRÖS puszta aránylag kis lélekszámu, 118 lakóval rendelkező külterületi lakott hely Bicskétől 8 kilométernyi távolságban. Lakói a közei csabdii tsz-ben dolgoznak. Egytanerős iskolával rendelkeznek, mely kulturális gócpontja a kis lélekszámu településnek. 1961-ben

könyvkölcsönző állomást létesítettünk az iskolában, mely 1968 nyaráig itt működött, majd az iskola megszűnése után, a területet körzetiessítették a könyvtár egyik addigi olvasója vette át a könyvtár kezelését. A kölcsönzőállomás 50 kötetel működik, melynek cseréjéről rendszeresen gondoskodunk. Az olvasók száma 40-50 között mozog és a kölcsönzések száma évente közel 500 kötet. Miután a településen más kulturális lehetőség nincs a televízió mellett a könyvkölcsönző állomás hivatott a lakosság kulturális igényeinek kielégítésére.

1961-re tehát kiépült a járási könyvtár külterületi fiókhálózata és a lakosság egy részét, közel 1000 főt kitevő külterületi lakott-hely könyvtári ellátása megoldódott. A következő lépés a nagykiterjedésű község könyvtári ellátásának megoldása volt. Nagy vonalakban Bicskét három egységre lehet tagolni. A centrumra, ahol a járási könyvtár működik, Kertvárosra és Ujtelepre. A következő feladat tehát ezen a két területen a könyvtári ellátás biztosítása. Miután megfelelő helyiség egyik területen sem állt rendelkezésünkre, így az aránylag kisebb területű Kertvárosban igyekeztünk megoldani a könyvtári ellátást átmenetileg magánháiban biztosítva elhelyezését. Így került sor első belterületi könyvkölcsönzőnk megnyitására.

CSÓK UTCA - MICSURIN UTCA. A területen lakó jó olvasók közül próbáltunk kiválasztani valakit, aki a havi tiszteletdíj ellenében a kölcsönzőállomás rendelkezésére bocsátotta volna lakását és a könyvtárosi munkakört is ellátta volna. A választás Kiss Gyula nyugdíjasra esett, aki 1963-1964-ben, Bicskéről való elköltözéséig, folytatta a könyvkölcsönzés munkáját. Utána ugyancsak a Csók utcában folytatta a könyvtár tevékenységét, majd 1966 áprilisától a Micsurin utcába költöztettük át az intézményt, ahol Szegvári Ferencné háztartásbeli vette át a könyvtár kezelését. A kölcsönző alapításakor 120 kötet könyvvel indult, jelenleg pedig 280 kötetel rendelkezik. Az olvasók száma 25 fő volt az induláskor, s ma már több mint 50 fő látogatja a kölcsönző állomást. Évi forgalma 500-600 kötet között mozog. A könyvkölcsönzőt a bejáró munkások és főleg azok veszik igénybe, akiknek idős korukra való tekintettel a járási könyvtár megközelítése nehezükre esik.

Az UJTELEPI kölcsönző állomás megvalósítása mindezüideig sikertelen volt. A terület nagysága mindenképp nagy kötetszámú kölcsönző állomás felállítását teszi szükségessé, és így elhelyezése magánháiban nem lehetséges. 1966-ban a járási könyvtár egy magántulajdonban lévő üzlethelyiséget kérvényezett könyvtár céljára a járási tanács igazgatási osztályán. Az igazgatási osztály a kérdéses üzlethelyiséget kiutalta, majd a tulajdonos fellebbezése után másodfokon is a könyvtár részére biztosította. Miután az üzlethelyiség átépítés és felújítás nélkül könyvtári célra nem használható, a felújításhoz a Megyei Könyvtár segítségét kértük. Sajnos, az előzőleg megígért anyagi támogatás elmaradt és így végül is a helyiségről le kellett mondani. Jelen pillanatban tehát a járási könyvtárnak a mintegy 2000 lelket számláló Ujtelepen kölcsönzőállomása nem működik.

A CIGÁNYKÖNYVTÁR. Távol a járási könyvtártól és meglehetősen távol minden kulturális lehetőségtől él körülbelül 800 cigány. Egy részük rendszeres munkáséletet él, Budapestre, illetve Tatabányára jár dolgozni. Az asszonyok azonban, részben a sok gyerek, részben a tradíciók következtében nem dolgoznak, és idejük nagyrészt, egyáltalán lakályosnak nem mondható, putrikban töltik. Telepükön, az alsó osztályok részére külön egytanerős iskolát tartanak fenn, a cigányság egyetlen kulturális célt szolgáló intézményét. 1959-ben a járási könyvtár kis állománnyal kölcsönző állomást szervezett a cigányiskolában.

A könyvtár alapítása nem volt könnyű feladat ismerve a körülményeket, nagyon sokan reménytelennek tartották a kezdeményezést. Tudva a "péró" lakásviszonyait, az állomány nagy részét már eleve úgy válogatták ki, hogy a könyvek bizonyos idő múlva részben elvesznek, részben a felismerhetetlenségig elpiszkolódnak. Ilyen "felesleges" irodalom természetesen egyetlen könyvtárban sem, így a bicskei könyvtárban sem található. Az állomány előteremtésében a megyei könyvtár segítségünkre volt és 185 kötet könyvvel kezdhette meg a könyvkölcsönző a működését a cigányiskolában. A megnyitásról annak idején a Könyvtáros című folyóirat is megemlékezett.

Az állomány összetétele a kitűzött feladatot tükrözte vissza, amelyet el kellett látnia. A cigánylakosság szellemi tekintetben nagyon sokrétű és összetett. Az idősebb generáció, a dádék, és babuskák szinte teljes egészében analfabéták. A fiatalabb generáció egy része már olvasni tud, egy része írni és olvasni is. A legfiatalabbak pedig már jól olvasnak, írnak. Az alsó négy osztályt már nagy részük elvégezte, a felsőbb tagozaton azonban, még nem teljes számmal vesznek részt az oktatáson. Ez nyilvánvalóan megmagyarázza az állomány szükségyszerű összetételét. Figyelembe vettük azt a tényt, hogy az olvasás természetesen a legfiatalabb generáció feladata lesz, felolvasás formájában. Tehát olyan irodalmat kellett beállítani, ami nemcsak a hallgatóságot, hanem legfőképp a felolvasót is érdekli. Ez az irodalom pedig a mesék és gyermekkönyvek - népesnek egyáltalán nem mondható - táborába tartozik. Az állomány nagy részét tehát ebből a témakörből kellett biztosítani.

A kezdeti eredmények igazolták feltevéseinket, sőt az állomány összetételét is meg kellett változtatni. Az ifjúsági irodalom iránt, megnyilvánuló nagyfokú érdeklődést a könyvkölcsönző hamarosan nem tudta kielégíteni. Megállni azonban a kezdeti sikerek után, féluton nem lehetett. Az igények egyre erősebben jelentkeztek, a hiányzó könyveket elő kellett teremteni. A Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége az elért szép eredmények hatására 1 000 forintos könyvajándékot juttatott a könyvtár számára. Többségében mesék és ifjúsági könyvek, valamint ismeretterjesztő és szépirodalmi művekből állott az ajándék. További juttatásokat kaptunk a bicskei községi tanácstól a KÖFA terhére, majd a megyei könyvtár sietett ismét segítségünkre. Az állományt 1964 végére így sikerült 381 kötetre emelni. Az eredmény meglepően jó volt és az érdeklődés továbbra is fennállt.

A könyvtár megnyitása után a kezdeti eredmények felülmúlták a várakozást. Az első érdeklődők között sok volt még a gyerek, de mert a könyvtár állománya kevésnek bizonyult, a gyerekek részére egyideig még a járási könyvtárban is kölcsönöztünk. Később azonban az állomány emelkedésével a gyermekek ellátását is biztosítani lehetett a könyvkölcsönzőben. Már az előbbieken jeleztem, hogy a gyermekek aktív közreműködése az analfabétizmus magas foka miatt az olvastatás feladatában elengedhetetlen, így a kölcsönzés emelkedett a gyermekek bekapcsolódásával. Még több felnőtt jutott az irodalom kincseihez, mégha közvetve is. Az első hónapban harminchatan iratkoztak be a könyvtárba, jelenleg az olvasók száma közel 80 fő. A cigánylakosság számát tekintve a beiratkozott olvasók száma a cigány népességnek mintegy 10 százalékát teszi ki. Érdeemes megemlíteni, hogy a felnőtt olvasók közül 35 ipari munkás és csak 2 egyéb kategóriába tartozó dolgozót tartunk nyilván.

A kölcsönzés alakulása ugyanezen időszak alatt a következőképpen alakult. 1961-ben 575 kötet könyvet kölcsönzött az állomás. Az érdeklődés kimondottan a mesék és ifjúsági könyvek felé fordult. Bizonyos érdeklődés jelentkezett a könnyebb regények és novellák iránt is, de ezeket már a fejlettebb rendszeresen olvasók kölcsönözték ki. A rendszeres foglalkozás és irányító munka meghozta a gyümölcsét, ha nem is látványos eredményeket, de kétségtelen fejlődést. A mese és gyermekirodalom iránt ma is megvan az érdeklődés, de már komoly és számottevő a felnőtt irodalom aránya is. Napjainkban sajnálatosan lecsökkent a könyvtár forgalma, egyrészt, mert rendszeres könyvtánpótlás nincs biztosítva mint annak idején, másrészt a könyvtáros személye a feladat elvégzésére alkalmatlan. Az elmúlt évben kölcsönzött kötetek száma alig haladta túl a 300 kötetet, így a visszaesés sajnos, jelentékeny. Ennek ellenére minőségi javulásról számolhatunk be, mert a természettudományos könyvek forgalma állandóan emelkedik, amely bizonyos mértékig összefüggésben van a cigányiskolában hosszabb ideje megrendezésre kerülő ismeretterjesztő előadásokkal.

Feltétlenül beszélnünk kell azonban az állományvédelemről is. A könyvtár megnyitásakor nagyon sokan próbálták mindjárt az elején kedvét szegni a könyvtárosoknak, azzal, hogy az állományt fél éven belül törölhetik. Mi tagadás, ez a gondolat valóban felvetődött a könyvtárosokban, és várakozással tekintettek az első állományellenőrzés elé. Az állományellenőrzés azonban meglepő eredményt mutatott. Míg legtöbb községi könyvtárban sajnos, számolni kell bizonyos mértékű hiánnyal, ahol leginkább számítottak rá, ott nem tapasztalták. A cigánykönyvtárban egyetlen kötet könyv sem hiányzott. Fennállása óta 1959 november-től 1964-ig az elveszett kötetek száma még a 10 kötetet sem tette ki. Sajnos az azóta bekövetkezett könyvtárosi személycserék után az eredmény ezen a téren is megváltozott.

Az eredmények alakulásában itt különösen a legnagyobb szerep a könyvtárosokra hárult. A kölcsönzőállomás vezetését a cigányiskola mindenkori pedagógusa látta el. Miklós Kálmán igazgató tanító, aki az alapot tulajdonképpen lerakta, nyugdíjaztatásáig vezette a könyvtárat.

Utódja Horváth Ferenc tanító volt, aki a munka javát végezte, és működése alatt a könyvtár és általában a népművelési munka nagyon felleldült. Sajnos más megyébe helyezték át, s így két évi áldásos munka után új pedagógus vette át a munkahelyét. Mészáros Attila az iskola padjából került erre - az egyáltalán nem könnyű - munkahelyre. Nincs még a gyakorlata és tapasztalata, ami a cigányiskolában rendkívül fontos. A könyvtár vezetését is természetesen ő vette át. Talán fiatalságánál fogva nem tud úgy bánni az emberekkel mint elődei, mert a könyvtár az ő működése alatt visszaesett. Nem foglalkozik annyit a könyvtár és népművelés ügyével, mint az őt megelőző pedagógusok.

A cigánykönyvtár megnyitása - amely elé oly sok akadály, részvétlenség, sőt nem egyszer rosszindulat tornyosult - helyes lépés volt. Az eredmények a könyvtárosokat és népművelőket igazolták, hogy a cigányokkal való foglalkozás, bár nem a leghálásabb feladatok közé tartozik, kifizetődő, mert kamatait ha nem is a közeljövőben, de mégis elérhető időn belül meghozza.

A JÁRÁSI KÖNYVTÁR GYERMEKRÉSZLEGE 1958 nyarán lett helyileg is elválasztva a felnőtt kölcsönzőtől. A gyermekkölcsönző a felnőtt könyvtár előterébe került és itt üzemelt 1960 júliusáig, amikor is újabb helyiségproblémák jelentkeztek és egyedüli megoldásnak az a lehetőség kínálkozott, hogy a gyermekrészleg anyagát nyitott polcokkal a tömegszervezetek előszobájába helyezték át. Végleges megoldást a gyermekrészleg elhelyezésére az 1963-ban végrehajtott könyvtár felújítás hozott, amikor a tömegszervezetek elköltöztetése után a válaszfal kibontása utján tágas könyvtárhelyiséget tudtunk biztosítani a gyermekrészlegnek.

A felújítással egyidőben a gyermekkönyvtár berendezését is kicseréltük, új polcokkal és butorokkal láttuk el. Könyvtárunknak jelenleg ez a részlege a legtágasabb és a legmodernebb a lehetséges kereteken belül.

Gyermekrészlegünk könyvállománya napjainkban 3 248 kötet könyv. Az állomány nagy része az ifjúsági regények és ismeretterjesztő irodalom körébe tartozó művekből áll, lényegesen kevesebb a képes és mesekönyvek száma és elenyésző a kézikönyvtári anyag száma. A könyvállomány minőségi összetételét, valamint mennyiségét nagymértékben befolyásolja az ifjúsági művek kiadásának vontatottsága.

A gyermekrészleg beiratkozott olvasóinak száma 393 fő, ebből 10 éven aluli 157 fő. Az olvasók számával különösebben nem lehetünk elégedettek, mert az általános iskolai tanulók számához viszonyítva 30,3 százalék a beiratkozott olvasók száma. Remélhetőleg a környezetismeret keretében megtartott könyvtárlátogatások ezen az adaton lényegesen változtatni fognak.

A gyermekrészleg elmúlt évi látogatóinak száma 3.433 fő és az általuk kölcsönzött kötetek száma 9 634 kötet. Egy látogatóra 2,8 kötet könyv jut. Az ez évben /1967/ bevezetett mintavételi hónapokban 2 603 kötet könyvet kölcsönöztek, s ebből 549 kötet ismeretterjesztő irodal-

mat, 1 241 kötet ifjúsági és felnőtt szépirodalmat és 813 kötet mese-irodalmat. Egy beiratkozott olvasóra 24,5 kölcsönzött könyv jut 1967-ben.

A gyermekrészképpen 1967-ben 63 rendezvényt tartottunk. Ezen belül egy író-olvasó találkozót tartottunk Bakó Ágnes írónővel népes résztvevő gárdával. Könyvtárunkban az általános iskolás korosztályu fiatalok részére Buvár Club néven társas foglalkozásokat rendeztünk, melyeknek célja az általános iskolai tanmenetben elsajátított anyag könyvek útján történő kibővítése volt. A foglalkozások keretében kérdezz-felelek társasjátékokat és irodalmi fejtörőket is rendeztünk. Ezenkívül ismeretterjesztő játékokat állítottunk össze a kézikönyvtári anyag tervszerű felhasználására. A legkisebbek részére Mesesarok néven gyakran vetített képes meseórákat tartottunk.

A járási könyvtár az elmúlt évek folyamán kapcsolatot tartott fenn KÜLFÖLDI KÖNYVTÁRAKKAL is. Katona Tamás, a járási könyvtár vezetője 1955-ben kérelemmel fordul a Román Művelődésügyi Minisztériumhoz, hogy a könyvtár kapcsolatot teremthessen valamely hasonló testvér-könyvtárral.

Ugyanezen évben a besztercei rajoni könyvtár vezetője válaszolt Katona Tamás levelére és nagy örömmel nyugtázta Katona Tamás levelét. Beszámolt könyvtárának munkájáról és kérte, hogy további ismertetéseket kapjon a mi könyvtárunk életéből. A kapcsolatot az ellenforradalom szakította meg, de előzőleg még 50 kötet ajándék könyvet kaptunk a besztercei rajoni könyvtártól.

A Népművelési Minisztérium felkérése alapján könyvtárunk 1956 őszén kapcsolatot teremtett a Kreisbibliothek des Landkreises Potsdam könyvtárával, de nyilvánvalóan az ellenforradalom eseményei következtében erre a megkeresésre válasz nem érkezett.

AZ IFJUSÁGI SZERVEZETEK ÉS A KÖNYVTÁR

Az ifjúsági szervezeteknek legelső sorban az lenne a feladata, hogy különböző tömegmozgalmak keretében - olvasómozgalmak stb. - szervezzék az ifjúságot a könyvtárak látogatására. Feladatuk lenne ránevelni az ifjúságot az irodalom megszerettetésére, az olvasási kultúra kifejlesztésére és az iskolán kívüli népművelés támogatására.

Könyvtárunkban a KISZ szervezettel kiépített kapcsolat nem volt tartós, általában az egyes időszakos feladatok elvégzésére korlátozódott. Jobbak a kapcsolataink magukkal a KISZ fiatalokkal, akik részére előadássorozatot is szerveztünk nagy érdeklődés mellett.

Az uttörő szervezetekkel a kapcsolatot időszakos feladatok elvégzése keretében tartottunk, amikor a gyermekek bevonása valamely könyvtári rendezvénybe ezt szükségessé tette. Hiba, hogy ez a kapcsolat nem lett állandó és nem használtuk ki az uttörő szervezetek adta lehetőségeket a gyermekek könyvtári munkára való szélesebb körű bekapcsolására.

EGYÉB TÖMEGSZERVEZETEK ÉS A KÖNYVTÁR

A Könyvbarát Mozgalom keretében a Hazafias Népfront, a Járási Nőtanács, a Járási Vöröskereszt, aktív tevékenységet fejtett ki a könyvtár népszerűsítése érdekében. A közös rendezvényeken szervező munkát fejtettek ki és nagyban elősegítették ezen rendezvények sikerét. Egyes tömegszervezetekkel, például Nőtanács a Könyvbarát Mozgalom keretén kívül is tartottunk közös rendezvényeket az ő igényeik alapján. A tömegszervezetek által tartott rendezvényekhez, ha erre lehetőség volt, a könyvtár irodalmi szinten segítséget nyújtott.

A KÖNYVTÁR ÉS A MÜVELŐDÉSI HÁZ

A művelődési intézmények közül a legszorosabb kapcsolat a Művelődési házzal alakult ki részben azért mert hely hiányában rendezvényeink jelentékeny számát ott tartottuk meg. Katona Tamás írja 1959. évi negyedik negyedévi beszámolójában "Sajnos helyiségeink annyira szűkösek és elégtelenek, hogy nagyobb kiállítást szabad felfelület hiányában aligha tudunk tartani. Ezért a Három küzdelmes esztendő című kiállítást a művelődési otthonnál közösen fogjuk megrendezni a művelődési otthon helyiségében."

Azóta is számos rendezvényünket tartottuk a művelődési otthonban miután befogadó képessége lényegesen nagyobb mint a járási könyvtár helyiségeinek.

A művelődési ház rendezvényein amennyiben irodalmi jellegű volt, vagy irodalmi anyaggal színesebbé lehetett tenni könyvkiállításokat rendeztünk.

A KÖNYVTÁR ÉS A TIT SZERVEZET

Könyvtárunk előadásaira és az író-olvasó találkozókra az előadókat általában közös megegyezéssel válogatjuk ki. Az első nagyobb szabású közös rendezvényre 1967 - 1968-as években került sor. A KISZ-korosztályú fiatalok részére a "XX. század művészete" címmel 6 előadásból álló előadássorozatot szerveztünk.

KÖNYVTÁR ÉS AZ ISKOLÁK

A könyvtár eddigi működése folyamán mind az általános iskolával, mind a gimnáziummal kapcsolatot épített ki. A közös működési területek főleg a könyvtár gyermekrendezvényeire korlátozódtak. A gimnázium egy iskolaéven keresztül a könyvtárban tartotta irodalmi szakkörét, miután

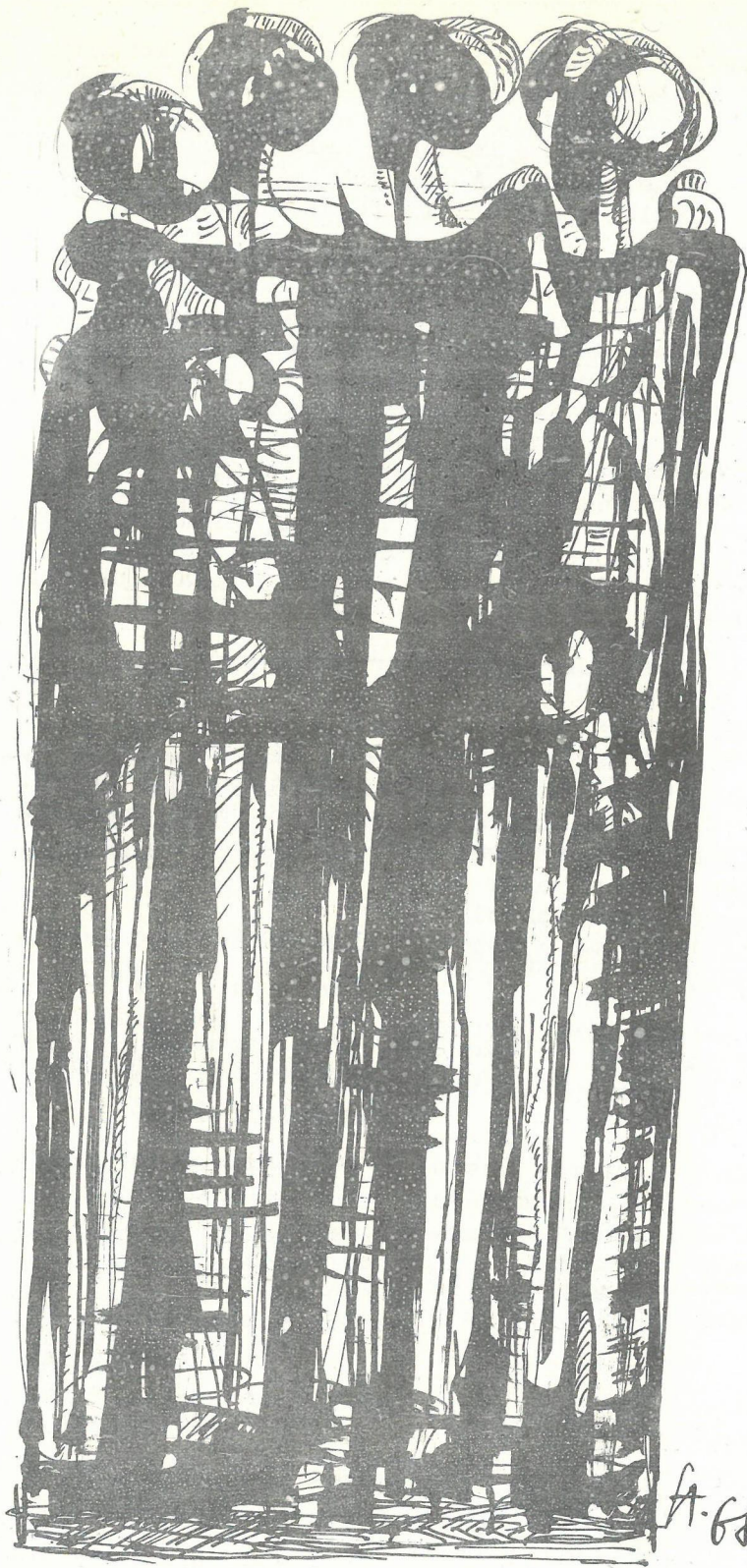
az egyes előadások témaköréhez az irodalmat a könyvtár a helyszínen könnyebben tudta biztosítani. A későbbiek folyamán azonban a hely hiánya miatt a foglalkozásokat vissza kellett helyezni a gimnáziumba, mert a modern jól felszerelt iskolai helyiségekkel a zsufolt könyvtár a versenyt felvenni nem tudta. A tanulók a zsufoltság ellenére szívesen vettek részt a nálunk megtartott foglalkozásokon.

A gyermekfoglalkozásokon az általános iskola napközis csoportjai vesznek részt. A cél, mint ahogy azt az előzőkben már közöltem, az iskolai tananyag kibővítése volt könyvtári eszközökkel. Az egyes foglalkozásokon a gyermekek nagy számban vettek részt és élénk érdeklődéssel kísérték a foglalkozásokon elhangzottakat és tapasztalatunk szerint az itt elhangzottakat az iskolában hasznosították.

A járási könyvtár eddigi, több mint 15 éves működése folyamán, a kitűzött feladatoknak többé-kevésbé igyekezett eleget tenni. A fejlődés üteme azonban, amely mind a könyvtárnál, mind a községnél jelentkezik, jelentős előrelépést követel meg minden területen. Az új magasabb rendű feladatok, fejlettebb, nagyobb feladatok ellátására képes könyvtárat követelnek.

J e g y z e t e k

1/ Részletek a szerző nagyobb terjedelmű tanulmányából. Helyszüke miatt az eredeti dolgozatot rövidítve, tárgyi felosztásának és a részletek sorrendjének helyenkénti megváltoztatásával, valamint a mellékletek elhagyásával közöljük.	ségéről. 1959. év. Bicskei járás, Fejér megye. Járási könyvtár irattár.
2/ A Bicskei Iparos Ifjak Társaságának alapszabályai. 1894. december 23. Bicske, 1941, Lichtenstein Mór.	11/ Tájékoztató a járási könyvtárról.
3/ A Muzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának I. jelentése. 1901 - 1902. Bp. 1902, Rigler.	12/ Járási kv. irattár 8651-2/1952.
4/ U.o. VII. jelentés. 1908. Bp. 1909, Atheneum. [Kiemelés tőlem.]	13/ Meghívó a XX. század művészeite című előadássorozatra.
5/ U.o.	14/ Járási kv. irattár 111/1958.
6/ Járási kv. irattár 8652-21/53.	15/ U.o. 64/1959.
7/ Járási kv. irattár 8651-1/1952.	16/ Ordas Iván: Mesterberek. = Jelenkor X. évf. 2-3. sz.
8/ Járási kv. irattár 7/1/1955.	17/ Járási kv. irattár 20, 74, 88/1966.
9/ Járási kv. irattár 79/1960.	18/ A könyvtáros. IX. évf. 1959. 12. sz. 908. l.
10/ Jelentés a közművelődési könyvtárak helyzetéről és tevékeny-	19/ Járási kv. irattár 8651-12/1/1955.
	20/ U.o. 8651-12/2/955.
	21/ U.o. 8651-4/9/956.
	22/ U.o. 8651-17/1/956.
	23/ U.o. 5/1960.

AZ OLVASÓSZOLGÁLAT PROBLÉMÁI A MEGYEI KÖNYVTÁRAKBAN¹

A megyei könyvtárakról, mint a közművelődési könyvtárak egyik legjelentősebb bázisáról, sok szó esett az utóbbi években, s a könyvtári publicisztika is jelentős figyelmet szentelt ennek a könyvtár típusnak. Tájékozódásunkat, a problémákban való eligazodást megkönnyíti tehát a szaksajtó ismerete, de nem nélkülözhetjük a konkrét tapasztalatokat, a saját adatgyűjtést sem.

Az olvasószolgálatot vizsgálni a megyei könyvtárakban az egész magyar könyvtárügy, ezen belül a közművelődési könyvtárak s részletesebben a megyei könyvtárak ismerete nélkül nem volna célszerű. Igaz, hogy az olvasószolgálat a könyvtár szervezetén belül önálló csoportot, részleget alkothat, merev szétválasztása a könyvtár egészétől mégis helytelen lenne, sőt nem is volna lehetséges. Találónan fogalmazzák A közművelődési könyvtárak Olaszországban² című cikkben, hogy a közművelődési könyvtárnak nem feladata, hogy állományát megőrizze (néhány gyűjteményt leszámítva), - arra kell törekednie, hogy "megdolgoztassa az ember javára". Feladatát szerintük - ami megfogalmazva azonos a mienkkel - csak úgy tudja teljesíteni, ha végső céljának a közönség szolgálatát tekinti. A közönség szolgálatában pedig az olvasószolgálat áll közvetlenül, rajta keresztül érintkezik az olvasó a könyvtárral, s a könyvtár az olvasóval.

Ebből a közvetítő szerepből adódik, hogy művelt és tapasztalt könyvtárosoknak kellene az olvasók rendelkezésére állni a nyitvatartás egész ideje alatt. Még a legjobb irodalomjegyzékek és katalógusok sem teszik feleslegessé ezt a könyvtári szolgálatot. A könyvtáros feladata, hogy az olvasó érdeklődését kielégítse, érdeklődési körét kiszélesítse, és ha szükséges, magasabb szintre emelje. E munkájában a könyvtárosnak a legmesszebbmenően tisztelnie kell az olvasó szellemi szabadságát.

A könyvtári tájékoztatás, tanácsadás önmagában a könyvtár egyik nevelő szolgáltatása. Ezért egy jó könyvtárnak a nyitvatartás minden órájában egyformán hatásosan kell működnie.

Az IFLA előírása szerint³ a 30 000 lakosnál nagyobb helyiségekben a könyvtárak legalább heti 60 órát álljanak az olvasók rendelkezésére. (A mi megyei könyvtáraink ebbe a kategóriában esnének.) De magyar viszonylatban, pontosabban megyei könyvtári szinten ez az óhaj még csak a távoli jövőben lesz megvalósítható. Igaz, hogy ekkora átlagos nyitvatartás eléréséhez nagyobb társadalmi megmozdulás kellene, mely tény magával vonná a könyvtárosi létszám növekedését is. Az IFLA irányszámai szerint a könyvtár egész személyzetének 40-50 százaléka szakképzett könyvtárosokból kell, hogy álljon.

Ahhoz, hogy hozzávetőleges képet kapjunk a magyar közművelődési könyvtárak helyzetéről a nemzetközi "mezőnyben", érdemes átnézni Bereczky László: Egy nemzetközi felmérés eredményei és tapasztalatai című irását.⁴ A felmérés a magyar könyvtárügy 1966-1970. évi ötéves távlati tervének megalkotását segítette elő. Ugyanis már 1964-ben megkezdődtek az előkészületek a tervekészítéshez. A tervezés munkálatait - mind a módszer, mind a tervezés alapját képező irányszámok tekintetében - igyekeztek exaktabbá tenni. Ezért tüzték ki célul az irányító szervek, hogy a könyvtárakat leginkább jellemző hazai és külföldi mutatószámokat begyűjtik, s ezekből ugynevezett haladó átlagnormát dolgoznak ki. Az egységet és az összehasonlíthatóságot azonban csak azonos definíciók, terminológiák és mérési kritériumok teszik lehetővé. A begyűjtött adatoknál, viszonyszámoknál ez az azonosság csak nehezen volt meg. (Adatot sem küldött a felkért országok jelentős része.) A felmérés mégsem volt eredménytelen.

A komplex ellátottsági mutató az a viszonyszám, ami leginkább alkalmas az egyes országok könyvtárügyének számszerű összehasonlítására. A komplex ellátottsági mutatót jelen esetben az alábbi ellátottsági mutatókból számították ki:

10 000 lakoshoz viszonyított könyvtár,
10 000 lakoshoz viszonyított könyvtáros,
100 lakoshoz viszonyított könyv.

A felmérés során külön rangsorolták a szocialista és külön a tőkés országokat. Mivel a táblázat igen érdekes összehasonlításra ad alkalmat mind a komplex, mind a részmutatók tekintetében, a két-két első ország, valamint Magyarország adatait én is bemutatom. (Az ellátottsági mutató az átlaghoz, 100 százalékhoz, viszonyított szám.)⁵

	<u>könyvtár</u>	<u>könyvtáros</u>	<u>könyv</u>	<u>komplex m.</u>
USA	26,60	414,74 !	60,08	501,42
Finnország	143,97	211,98	74,94	480,89
Szovjetunió	93,42	161,29	160,38	415,09
Csehszlovákia	151,64	87,55	132,42	371,61
Magyarország	115,02	77,42	81,31	273,75

Megjegyzés: Magyarország a szocialista országok között a 4. helyet foglalja el. Azonban a részmutatókból kitűnik, hogy csak a könyvtári ellátottság terén haladja meg az átlagot, a másik két ellátottsági mutatója az átlagon alul van. Tehát a könyvtárosi létszám és könyvállomány tekintetében van még javítani való.

Az ellátottsági mutatók vizsgálata után a teljesítmény (forgalmi) mutatók vizsgálatára is szükség van, mely kimutatja, hogy milyen eredményt értek el a könyvtárak a lakosság könyvtári kiszolgálása terén. Ennek két alapvető mutatója lehet: a könyvtárak hány embert vontak be az olvasók táborába, s ezeknek milyen mennyiségű könyvtári dokumentumot szolgáltatott ki. Az első mutató nemcsak mennyiségi mutató, hanem minőségi is, ám a második mutatónál nehezen lehet minőségről beszélni.

Mégis ezek a mutatók, különösen országonkénti összesítésben, bizonyos mértékig a minőségről is tájékoztatnak.

Teljesítmény mutatók (a részadatok itt is az átlaghoz viszonyított számok.)⁶

	100 lakosra eső olvasó	1 olvasóra eső forgalmazott könyv	komplex telj.mutató
Svédország	120,22	129,59	249,81
Bulgária	150,28	84,38	234,66
Szovjetunió	109,66	116,93	226,59
Magyarország	82,45	135,62	218,07
Finnország	66,61	126,58	201,98

(Finnország adatainál számolási hiba, vagy téves adatközlés történt, mivel a részmutatók nem adják ki a komplex teljesítmény mutatót.)

Megjegyzés: Az USA-ból használható adatokat nem kaptunk, ezért a táblázatból kimaradt. Magyarország helyét tekintve megállapíthatjuk, hogy a szocialista országok között a 3., s nemzetközi viszonylatban is az első között van a teljesítmény mutatók alapján.

Vizsgáljuk meg egy szakértői jelentés figyelembevételével,⁷ hogy milyennek kellene lennie a közművelődési könyvtár munkarendjének, és ezen belül hogyan alakul az olvasószolgálat helyzete.

Alapvetően fontos szempont a szervezési és pénzügyi követelmény: kedvező hely (telephely), megfelelő elhelyezés, a célnak megfelelő berendezés, kielégítő mértékű személyzeti ellátottság és tárgyi eszközök, valamint célszerű munka- és üzemszervezés. Szakmai követelmény: szakszerű vezetés, mennyiségi és minőségi szempontból kielégítő könyvállomány, az állomány szakmai szempontból megfelelő feltárása, rendelkezésre bocsátása, és kölcsönzése, ideértve a felvilágosító és tanácsadó szolgálatot is; a könyveknek olvasótermi kézikönyvtári formában rendelkezésre bocsátása; a használó részére hozzáférhető bibliográfiai apparátus és folyóirattár létesítése; olvasóterem és kutatószoba, illetve megfelelő részlegek (övezetek) felállítása a kölcsönzőhelyiségben; bekapcsolódás a könyvtárközi kölcsönzés rendszerébe; végül kielégítő mértékű nyitvatartási idő biztosítása.

Az olvasószolgálat helye egy adott könyvtár munkanemei között:

1. Általános igazgatási munkák;
2. A könyvállománnyal kapcsolatban végzett munkák;
3. Olvasószolgálatokkal kapcsolatos munkák;
4. Tájékoztató munkák;
5. Különböző munkaterületek.

Látható tehát, hogy az olvasószolgálat középütt helyezkedik el, mint egy gerincét adva az egész könyvtári tevékenységnek. A szakértői jelentés alapján közlöm az olvasószolgálatokkal és a tájékoztató szolgálattal kapcsolatos részfeladatokat. E felsorolás-szerű közlés azért

célszerű, mert a megyei könyvtárak olvasószolgálati problémáinak felvetésekor, megkönnyíti bizonyos problémák csoportba foglalását vagy elkülönítését, melyekkel - mint kevésbé problémás részfeladatokkal - nem foglalkozunk.

O l v a s ó s z o l g á l a t

I. Kölcsönzési eljárás

1. A kölcsönzéssel kapcsolatos általános jellegű eljárás

- a/ az olvasó nyilvántartása
- b/ a kölcsönzés nyilvántartása
- c/ a könyv visszavétele
- d/ a kölcsönzési határidő meghosszabbítása
- e/ figyelmeztetési eljárás
- f/ díj (birság) beszedése
- g/ előjegyzési szolgálat

2. Különleges kölcsönzési eljárások

- a/ rövid határidőre szóló kölcsönzés
- b/ hosszú határidő megjelölésével biztosított kölcsönzés
- c/ könyvtárközi kölcsönzés

3. Könyvek besorolása a raktári helyükre

II. Felvilágosító és tanácsadó szolgálat

- 1. Olvasók számára nyújtott bevezető tájékoztatás
- 2. Felvilágosítás és tanácsadás
- 3. Olvasótermi szolgálat

T á j é k o z t a t ó m u n k á k

- 1. Tájékoztatás a könyvtárban rendelkezésre álló irodalomról
- 2. Könyvkiállítási szolgálat
- 3. Felolvasások, előadások rendezése
- 4. Kapcsolatok felvétele és tartása
- 5. Propagandamunka, a könyvtár népszerűsítése

Hazai vizsgálódásainkat megkönnyíti, ha ismerjük a külföldi könyvtárak helyzetét, bizonyos kérdésekben a véleményüket vagy elképzelésüket. A fent közölt szerkezeti felépítés alapján, megyei könyvtárakban az olvasószolgálat II. pontja (felvilágosító és tanácsadó szolgálat) és a tájékoztató munka áll a napirenden lévő problémák középpontjában. Jó kiinduló pont lesz tehát, ha előbb megismerkedünk - szakirodalmi jelentés alapján⁶ - a referenzsz munka külföldi irányzataival.

Rothstein - amerikai könyvtáros - szerint, a referenzsz-szolgálat fejlődésének négy szakasza van:

1. Főleg a könyvtár használatára vonatkozó "technikai" utbaigazítások, többnyire a katalógusok közelében. Ebben a szakaszban mégcsak mellékes tevékenység a "tartalmi felvilágosítás".

2. Az alkalmi és esetleges felvilágosítások sűrűsödése önálló munkakör kialakítását eredményezi, s szerkezetileg is különválasztják a könyvtár egyéb részeitől.

3. Ennek a szakasznak a fő jellemzője a szakosodás.

4. Amikor a referenz-szolgálat az egyes olvasókat már kész információkkal, adatokkal és különböző kompilációkkal szolgálja ki.

A referenz-munka célját illetően két felfogás alakult ki: az egyik a régibb, instrukciós jellegű szolgálat, a másik a kész információnyújtás, a kutatás segítése. Az amerikai könyvtárak egy részében az utóbbi kerekedett felül.

A legszélesebb referenz-gyakorlattal és a legtöbb tapasztalattal világszerte a közművelődési könyvtárak rendelkeznek. Itt tulajdonképpen koncentrálódnak a különböző típusú és szaki könyvtárak referenz-szolgálatának ismertetőjegyei. Az igénybe vett segédeszközökben is itt legszélesebb a skála. A referenz-válaszadás eszközei is sokfélék. Nyilvántartásuk is különbözőképpen történhet.

A referenz-munka mindeddig nem definiált, összetevőinek meghatározására vonatkozóan kevés megegyezés van. Ebből következik, hogy minden könyvtárban figyelembe kell venni a könyvtár rendeltetését és ennek alapján kell meghatározni a referenz szerepét, szolgáltatásait is. A referenz-munka személyi feltételei azonban azonosnak mondhatók. A referenz könyvtárostól megkívánható személyi jegyek közül a legfontosabb a pedagógiai és pszichológiai érzék, illetve beállítottság. Alapvetően fontos még a tapasztalat, mert csak így szerezheti meg a könyvtáros azt az érzéket, amely a kívánt ismeretekhez vivő utra vezet. Szakosított referenz-szolgálatban pedig a magasfokú általános műveltség mellett elengedhetetlenül fontos a szakterület ismerete. Szükséges továbbá, hogy a referenz-könyvtáros képes legyen az alkotó módon történő gondolkodásra, az új állandó befogadására, sokoldalú, friss és rendszeres tájékozódásra.

A referenz-szolgálattal szemben tehát lehetnek feltételeink, elvárásaink és elképzeléseink, de pontokba foglalni feladatát és munkamenetét szinte lehetetlen. Végül megállapíthatjuk, hogy a "referenz-szolgálat szubjektív véleményeken alapulóan lehet jó vagy rossz, de nincs elég kvantitatív adat ahhoz, hogy pontosan, objektív tényezők alapján értékelni lehetne." ⁹

A szakirodalmi szemle alapján a referenz-szolgálat fejlődésének körvonalazható irányait a következőkkel foglalhatjuk össze: a növekvő irodalomáradattal együtt növekszik száma, s ezzel arányban áll a specializálódás is. Ebből következik, hogy egy kutatónak az átnézendő anyaga nem nő, legalábbis aggasztó mértékben nem. Jobban kellene propagálni a tájékoztató szolgálatot, mivel sem a közönség, sem az illetékes szervek nem ismerik kellőképpen. A leendő kutatókat és általában a könyvtárlátogató közönséget tömegmértékben kellene felkészíteni a tájékozódás, irodalomkutatás alapvető forrásainak és módszereinek megis-

merésére. Ki kellene építeni a referenz-szolgálat terén az együttműködést. (Specializálódással kombinált regionális együttműködés, amely végső soron egységes országos szervezethez vezet.) Eltűnőben van a dokumentáció (információ) és a könyvtár (referenz) közötti különbség. Nő a könyvtárral és a könyvtárossal szembeni követelmény, mely a jól képzett könyvtárosok mellett a gépesítés szükségességére is utal.

Szinte ugyanezek a gondolatok merültek fel például a plovdivi Iván Vazov közművelődési könyvtár 1962. évi évvégi értekezletén, melyről a jelentést ismerjük.¹⁰ Ők akkor a legnagyobb figyelmet az olvasókkal való foglalkozás kérdéseinek szentelték. Megállapították, hogy "az olvasókkal való munka nivójának emelése egyedül a könyvtárostól függ, ezért feltétlenül szükséges, hogy továbbképezzék magukat."¹¹ Specializálódniok kell valamilyen szakterületen, el kell sajátítaniok és használniok kell az idegen nyelveket, s fordítsanak gondot az ideológiai felkészültségükre is. Természetesen ők is fontosnak tartják az állomány és a technikai eszközök fejlesztését.

Vessünk egy pillantást az európai könyvtárügy élvonalában álló dán könyvtárügyre.¹² Mit tettek az utóbbi években, és mi az ő állásfoglalásuk? 1964-ben két jelentős dokumentummal gazdagították a könyvtári szakirodalmat: megjelent az új dán könyvtári törvény, és a közművelődési könyvtárak racionalizálásáról szóló emlékirat. Minket ez utóbbi érdekel elsősorban. Az emlékiratban a dán Könyvtári Központ igazgatója vezetésével működő öttagú bizottság adott számot arról az átfogó munkáról, amely a dán közművelődési könyvtárak munkájának egészére kiterjedt.

A munkamódszerek és munkamegosztások vizsgálatai adták javaslataikhoz az alapot. Bár a tájékoztatás és a kölcsönzés munkafolyamataira vonatkozóan nem végeztek önálló vizsgálatot - ezt további feladatként jelölték meg - , mégis közölték a (svéd és amerikai) kölcsönzési rendszerek összehasonlítható vizsgálatainak az eredményét, ami a jövő útját mutatja. A kölcsönzési rendszerek kiválasztásával kapcsolatban megjegyzi az emlékirat, hogy nem szabad kizárólag a gazdasági rentabilitás vizsgálatára alapozni, hanem figyelembe kell venni a szolgáltatás minőségét is. Ha valamelyik rendszer az olvasóra nagyobb terhet ró, akkor csak segédrendszerként ajánlható, tehát nem lehet fő szempont a gazdasági előny.

A könyvtári munka fejlődése, valamint a racionalizációs módszerek és a technika állandó változása szinte kötelezővé teszi, hogy a könyvtárak folyamatosan foglalkozzanak a munkafolyamat elemzésével és jobb megszervezésével.

A szovjet könyvtárügy is például fejlődésének minden szakaszában nagy figyelmet fordított a könyvtári munka szervezési és normázási kérdéseire. A munka normázására ott igen jók a feltételek, mert szinte valamennyi hálózatban az azonos típusú könyvtárak már évtizedek óta egységes szervezeti szabályzat és munkarend alapján végzik tevékenységüket. A közművelődési és kutatóintézeti könyvtárak munka normáiról szóló cikk¹³ különböző nagyságu közművelődési könyvtárak olva-

sószolgálati munkabeosztását is ismerteti. Normáikat érdemes lenne összehasonlítani a mi könyvtáraink gyakorlatával. (A közművelődési könyvtárak módosított normáit 1965, illetve 1966-ban hagyta jóvá a Szovjetunió Művelődésügyi Minisztériuma.)

Dán és szovjet példákra hivatkozik Rudolf Malek is, aki A munka racionalizálása a könyvtárakban címmel¹⁴ a csehszlovák könyvtárügy lényeges problémájáról ír. Hangsúlyozza, hogy tanulni kellene a külföldi tapasztalatokból, különösen az említett példákból, hiszen ők eredményesen foglalkoztak a racionalizálás kérdésével.

A könyvtárügy elmélete és gyakorlata tudományos alapjainak kidolgozásában élesen vetődik fel a tudományos munka megszervezésének, tartalmának, irányvonalának és terjedelmének kérdése a megyei könyvtárakban. Külföldi és hazai probléma is ez egyszerre. Az odesszai V.I. Lenin Megyei Könyvtár ilyen szempontból megvizsgálta saját munkáját,¹⁵ s összevetette az Ukrán Sz.Sz.K. Művelődési Miniszterének határozatával, melyet a megyei könyvtárak tudományos munkájával kapcsolatban hozott. Az olvasószolgálat is több tudományos munkát végzett, a legfontosabbak az olvasói igények tanulmányozását célozták, valamint az olvasók irányításának kérdésével foglalkoztak, különös tekintettel az ifjúság rétegeire.

Ha csak az utóbbi éveket nézzük is, láthatjuk, hogy több nemzetközi konferencia vagy tanácskozás foglalkozott olvasószolgálati problémákkal. Tóth Béla: Uj utak az olvasóvá nevelésben címmel¹⁶ arról az Ausztriában tartott nemzetközi tanácskozásról ír, melyen 8 ország 98 olvasáspedagógiai szakembere vett részt. Az összefoglaló előadáson dr. Richard Bamberger hangsúlyozta az olvasás fontosságát a modern oktatásban, az iskolai éveket követő önképzésben, s kiemelte szerepét a személység formálásában is. A konferencia középpontjában az olvasóvá nevelés módszertani kérdései álltak.

A Német Könyvtári Szövetség és a Német Közművelődési Könyvtárosok Szövetsége 1968. májusában Duisburgban konferenciát tartott, amelyen a szövetségek vendégeként számos európai ország könyvtárosa (angol, belga, bolgár, dán, finn, magyar, norvég, osztrák, svájci, svéd) is résztvett.¹⁷ A konferencia két fő témája: a közművelődési könyvtár, és a társadalom és a közművelődési könyvtárügy helyzete volt. A témához olyan előadások és hozzászólások kapcsolódtak, mint például a "Közművelődési könyvtár feladata, tevékenysége, jövője", "A tájékoztató szolgálat fejlődése" stb. Előtérbe kerültek a tájékoztatási és a szakirodalmi ellátási feladatok.

A közművelődési könyvtárak feladatkörének időszerű kérdéseit hazai viszonylatban az elmúlt évben N. Rácz Aranka vetette fel először.¹⁸ Megállapítja, hogy a közművelődési könyvtárak mindenkori feladatát két alapvető tényező határozza meg: a társadalmi igények és a művelődéspolitikai célkitűzések. Mivel a társadalom szakadatlanul változik és fejlődik, természetes, hogy a könyvtárak is újra meg újra nagyobb feladat előtt állnak. A közművelődési feladatoknak a differenciálódása például

megérlelte az ifjusági szolgálat kialakítását. E kérdés megoldása világszerte s nálunk is napirenden és kísérleti stádiumban van. A könyvtáraknak fel kell ismerniük az ifjúsággal való sajátos foglalkozás szükségességét, s arra törekedniük, hogy ezt a feladatot lehetőségeiknek és a felmerült igényeknek megfelelően megoldják. A közművelődési könyvtárak feladatai a tájékoztatásban és a szakirodalom szolgáltatásában is megnőttek. Az erőteljesen jelentkező társadalmi szükséglet az a tényező, amely főképpen a nagyobb közművelődési (elsősorban megyei) könyvtárak gyűjtési és tájékoztatási tevékenységét az érdeklődés előterébe hozza. El is készült néhány megyei könyvtári és nagyobb városi könyvtári gyűjtőköri szabályzat¹⁹ (1965-ben a kaposvári, szombathelyi és veszprémi megyei könyvtár, 1968-ban a debreceni, miskolci és tatabányai megyei könyvtár, valamint a debreceni és miskolci városi könyvtár készítette el gyűjtőköri szabályzatát), de a gyűjtőkör korszerű, alapos, minden szempontot figyelembevevő meghatározása több megyei könyvtárban még hiányzik. Ez a hiány végsősoron az olvasószolgálati munkában jelentkezik kézzelfoghatóan, ahol a beszerzendő állományra való hivatkozás bizonytalanná válik, s az állomány, melyből elsősorban a tájékoztatás történik, nem tükröz egységes elképzelést.

Megnő a könyvtárközi kölcsönzés jelentősége is. A közművelődési könyvtárnak ismernie kell az egyes szakterületek országos gyűjteményeit, feltáró dokumentáló tevékenységüket, kiadványaikat, és a belőlük szerzett információkat közvetítenie kell az igénylőknek. E tekintetben tehát a közművelődési könyvtár a szakkönyvtárakéhoz hasonló feladatokat lát el, de nem helyettesítheti a szakkönyvtár szolgáltatásait, csupán közvetíti őket. A megyei könyvtáraknak ezen túlmenően még igen fontos feladata a helyismereti gyűjtő, feltáró és tájékoztató tevékenység.

N. Rác Aranka cikkéhez a Könyvtáros hasábjain az 1968-as évben közvetlenül vagy közvetve többen is hozzászóltak (Bereczky László, Kellner Béla, Kiss Jenő, Sallai István, Szita Ferenc, Tóth Gyula). Bereczky László: A társadalom igényei és a közművelődési könyvtárak címmel²⁰ ír, s ő is hangsúlyozza, hogy a nagy közművelődési könyvtárak feladata elsősorban valamennyi állampolgár elsődleges tájékoztatása minden kérdésben és a tudományok összefüggésében, a szaktudományok és a határtudományok speciális szintjéig. E funkciót a közművelődési könyvtárak - természetesen a megyei könyvtárakkal az élen - tudják betölteni, mivel ma inkább a közművelődési könyvtárak számíthatók általános könyvtáraknak. (A könyvtári jogszabályok szerint általános könyvtárként tartjuk számon a négy tudományegyetem, a MTA könyvtárát és a nemzeti könyvtárat. Valójában ezeknek a könyvtáraknak nem általános a gyűjtőkörük.) A fenti funkció ellátásához a megyei könyvtáraknak a tudományok összeségére kiterjedő tájékoztató állománnyal kell rendelkezniük, beleértve az általános és szakjellegű referenz műveket, a különböző szakterületek és határtudományi problémák legjobb összefoglaló monográfiáit. Természetesen az ilyen körü gyűjtésnek ki kell terjednie a világnyelveken megjelent dokumentumokra is. Ebből fakad az az igény, hogy a könyvtárosok nyelvi segítséget adjanak az olvasóknak.

Minden magasabb tájékoztatásra berendezkedett könyvtár munkatársi gárdája együttesen ismerje tehát a legfontosabb világnyelveket.

A könyvtárakban tehát minőségi állomány kialakítására és minőségi munkára képes könyvtárosok alkalmazására kell törekedni. Mindkét feladatnak előfeltétele a korszerű könyvtárosképzés (közép és felsőfokon) és továbbképzés. Az 1968. nyarán Debrecenben tartott népművelési oktatók és kutatók 3. tanácskozásán, melyen könyvtárosok is résztvettek, a könyvtáros szekció a könyvtárosképzés és továbbképzés fejlesztésével foglalkozott. A vita Csüry István, Futala Tibor, Csendes János és Babiczky Béla előadása után nemcsak az oktatás és képzés fejlődésének rendszerével, eredményességével foglalkozott, hanem azzal is, hogy a képzés és továbbképzés eredményességének növelése szempontjából milyen ösztönző besorolási és bérezési intézkedésekre van szükség.²¹ A Könyvtáros 1968. szeptemberi számában Katsányi Sándor cikkét olvashatjuk ugyanerről a témáról, Egy hiányzó láncszem továbbképzésünk rendszerében²² címmel az eddigtől eltérő, újfajta továbbképzési rendszert javasol. A megyei továbbképzések ugyanis gyakran érdektelenségbe fulladnak. "Paradox módon nem azért, mert a résztvevők terhesnek érzik, hanem azért, mert nem érzik elég súlyosnak." Mivel a közművelődési könyvtárak továbbfejlődésének kulcskérdése lett a tájékoztató-tanácsadó funkció fejlesztése, annak pedig fontos eszköze a könyvtárosok bizonyos specializálódása, elengedhetetlen a speciális ismeretek szerzése, elmélyítése a továbbképzés keretein belül, valamint az új technikai eszközök kezeléséhez is szakképzettség szükséges. Az országosan is rendelkezésre álló vizsgálati adatok ismeretében össze lehet vetni, hogy a könyvtárosok képzettsége, érdeklődési köre mennyiben felel meg a munkaköri követelményeknek. Katsányi Sándor javaslatainak leglényegesebb pontjai: a szervezés országosan vagy több megye összefogásával történjen, 1-2 éves speciálkollégiumot hozzanak létre egyéni tanulással, számonkéréssel; önkéntes jelentkezés legyen, s a tanfolyamok elvégzését tervezzék be a fizetésemelések általános rendszerébe.

A közművelődési könyvtárak funkciójának, feladatkörének ujjaforgalmazását, a kor követelményeihez való alkalmazkodás kényszerét több szerző is felvetette, s ennek néhány sarkalatos kérdését az előző oldalakon próbáltam érzékelteni. De nem elég a feladatok ujjaforgalmazása - vallja Elek Sándorné a Könyvtárosban²³, s nézetét magam is vallom - hanem a feltételeit is meg kell teremteni annak, hogy a könyvtárak a kor szintjének megfelelő technikai felkészültséggel teljesítsék feladataikat. Meg kell gyorsítani a könyvtárak gépesítését (Magyarországon a megyei könyvtárak olvasószolgálatainál szinte még az első lépést sem tették meg e téren), mert "ezt kívánja az információadás gyorsaságának igénye, a gazdaságosság, az emberi energia megbecsülése, de a könyvtári szolgáltatásokkal szemben támasztott esztétikai követelmények fokozódása is."

J e g y z e t e k

- 1/ Bevezető egy nagyobb terjedelmű tanulmányhoz. A résztanulmányt a kérdés fontossága miatt közöljük.
- 2/ A közművelődési könyvtárak Olaszországban. Ford. és összeáll. Tombor Tibor. = Könyvtári Figyelő, 1968. 1. sz. 1-15. p.
- 3/ i.m. 10. p.
- 4/ Bereczky László: Egy nemzetközi felmérés eredményei és tapasztalatai. 1. rész. Közművelődési könyvtárak. 2 Könyvtári Figyelő, 1966. 4.sz. 211-236. p.
- 5/ i.m. 227, 230. p.
- 6/ i.m. 232, 234. p.
- 7/ Szakértői jelentés a közművelődési könyvtár munkarendjéről. Ford. és a kivonatot készítette Szenté Ferenc. = Könyvtári Figyelő, 1968. 1.sz. 30-49. p.
- 8/ A referenzsz-munka külföldi irányzatai. Szakirodalmi szemle. Összeáll. Walleshausen Gyula. = Könyvtári Figyelő, 1968. 2-3. sz. 185-219. p.
- 9/ i.m. 204. p.
- 10/ Na po-viszako nivo rabota szcsitatelja! = Bibliotekar /Szófia/. 10. god. 1963. 1.no. 56-58. F 2865
- 11/i.m. 3.p.
- 12/Mezei György: Dán közművelődési könyvtárak munkájának racionalizálása. = Könyvtári Figyelő, 1967. 4. sz. 163-182. p.
- 13/Szovjet közművelődési és kutatóintézeti könyvtárak munkanormái. = Könyvtári Figyelő, 1967. 4.sz. 183-211. p.
- 14/Malek, Rudolf: Racionalizace prace v knihovnách. = Metod. Zpravodaj. Státni knihovna CsSR, Praha. 1967. 3. no. 1-9. p. F 3924
- 15/ Panova, A.A.: O nekotorüh voproszah organizacii naucsno - metodiceszkoj rabotü v oblasztnoj biblioteke. = Biblioteki SzSzSzR. Opüt rabotü. 1965. 30. vü. 104-111. p. F 3676
- 16/ Tóth Béla: Új utak az olvasóvá nevelésben. Nemzetközi tanácskozás Ausztriában. = Köznevelés, 1968. 21.sz. 827-828. p.
- 17/ Sallai István: Az NSzK közművelődési könyvtárosainak 1968. évi Konferenciája. = Könyvtáros, 1968. 10. sz. 603. p.
- 18/ N. Rácz Aranka: A közművelődési könyvtárak feladatkörének időszerű kérdései. = Könyvtáros, 1968. 1.sz. 3-8.p.
- 19/ Nagyobb közművelődési könyvtárak gyűjtőköri szabályzata. /Összeáll. Ónody Miklós./ Bp. 1968. NFI. 302 p.
- 20/ Bereczky László: A társadalom igényei és a közművelődési könyvtárak. = Könyvtáros, 1968. 3. sz. 123-127. p.
- 21/ Tanácskozás a könyvtárosképzés és továbbképzés fejlesztéséről. = Könyvtáros, 1968. 11. sz. 644. p.
- 22/ Katsányi Sándor: Egy hiányzó láncszem továbbképzésünk rendszerében. = Könyvtáros, 1968. 9. sz. 541-542. p.
- 23/ Elek Sándorné: A könyvtárak műszaki fejlesztése. = Könyvtáros, 1968. 6.sz. 326-328. p.

HIRLAPOK ÉS FOLYÓIRATOK A KÖZSÉGI KÖNYVTÁRBAN

"A világnézeti nevelés a könyvtárakban az ideológiai, politikai művek ismertetésén, olvastatásán kívül olyan érzelmi befolyásolást is jelent, amelynek következtében az egész rendszerünk iránti érdeklődés felkeltéséhez és a rendszerrel való érzelmi és értelmi azonosuláshoz hozzájárulhatunk" - írja Dobos Piroska "Az olvasószolgálat főbb kérdései..." című tanulmányában.

Lenin a sajtót "kollektív organizátornak, kollektív agitátornak, és kollektív propagandistának" tekintette, amely tájékoztatja az olvasókat és alakítja a közvéleményt, rendszeres és gyakori megjelenésével igen hatásos szervező és propagandaeszköz.

Néhány esztendővel ezelőtt még igen kevés szót ejtettünk a községi könyvtárak folyóiratbeszerzéséről. Nem is tehattük, hiszen csak az utóbbi évek fejlődése teremtette meg a hírlapok olvastatásának lehetőségét; - az igényes, kulturált könyvtári környezet kialakításával meggyénkben is. Így jött létre az a könyvtári forma, ahol már szívesen tartózkodik az olvasó, és a könyvek böngészése mellett igényli a hírlapokat és folyóiratokat is.

Természetesen nem kis gondot jelent falusi könyvtárainknak, hogy mit rendeljenek meg; - ugyanis a hírlapok és folyóiratok beszerzése eltér a könyvek beszerzésétől. Ezeknél az egyszeri rendelés már éves folyamatosságot jelent, e folyamatosság pedig fokozott felelősséget. Az általános tapasztalat az, hogy az olvasók hamar megszokják, milyen sajtótermékeket találhatnak a könyvtárban, és azokat keresik.

A községi könyvtár egyedül, a jelenlegi anyagi lehetőségek mellett nem tudja megoldani a sokrétű folyóirat-előfizetést. Ezért talán egyesíteni kellene és lehetne is a községekben szétforgácsoló erőket, s így minden igényt és ízlést kielégítő "folyóiratolvasóvá" is válhatna a községi könyvtár.

Szinte valamennyi községre jellemző a különböző társadalmi szervek által előfizetett napilapok és folyóiratok azonossága, - s természetesen az is, hogy az általuk előfizetett sajtótermékek tulajdonképpen a "senkiföldjére" járnak. Nem is kerülhetnek olyan sokak által látogatott helyre, mint a klub vagy a könyvtár.

Hangsúlyozni kívánom, nem az az elsődleges, hogy minden közpénzen előfizetett sajtótermék a könyvtárban tárolódjék, hanem az, hogy megteremtődjön minden községben az a klubtér vagy az a sokak által látogatott hely, ahol a csendes foglalkozások lehetősége között ott szerepel a napilapok és folyóiratok olvasása is. A községi népművelés tár-

sadalmi vezetésének lenne a feladata, hogy megtalálja a különböző szervek által előfizetett periodikák egy helyre gyűjtése mellett az előfizetések egybehangolásának módját is.

Fejér megyében nemrégben felmérést végeztünk a községi könyvtáraknál. Ennek eredménye azt mutatja, hogy a folyóiratok és napilapok előfizetése az egyes könyvtártípusoknál arányosan jó. Községi könyvtáraink ötvennyolc féle napilapra és folyóíratra fizetnek elő, összesen hétszázhatvankilenc példányban. Egy községi könyvtárra átlagban nyolc féle periodika jut.

Könyvtártípusonként vizsgálva, a legjobban ellátottak a kiemelt községi könyvtárak, amelyek átlagban tizenkilenc folyóíratra fizetnek elő, - a klubkönyvtárak előfizetési átlaga tizenhat.

Tartalmilag vizsgálva a megrendelt periódikákat, a következőket állapíthatjuk meg.

Hirlapok. A közvéleménykutatás tanúsága szerint a lakosság sokkal nagyobb mértékben olvassa a napilapokat, mint a könyveket. Ezzel a ténnyel könyvtárainknak számolniuk kell és számoltak is vele. Legalább egy országos és a megyei lap minden jelentősebb könyvtárunknál megtalálható.

Sokat segítene azonban - főleg a változatosság megteremtésében - , ha a közpénzen előfizetett napilapok egy helyre kerülnének, - ugyanis, amíg a Népszabadság és a Fejér megyei Hirlap a könyvtárak többségénél megtalálható, addig az országos lapok közül a Magyar Nemzet már csak négy, a Népszava három és a Magyar Hirlap csak két községi könyvtárunknál olvasható.

A képeslapok igen hasznos szolgálatot végeznek minden könyvtárban, a folyóiratállvány "színes" részét alkotják. Népszerűségükre jellemző, hogy még a kisebb könyvtáraknál is adódik egy-két fajta belőlük. Így: a Képes Ujság 44, az Ifjúsági Magazin 36, a Nők Lapja 26, az Ország-Világ 16, a Film Színház Muzsika 15 falusi könyvtárunk előfizetési listáján szerepel.

Az olvasók körében igen keresettek az IRODALMI FOLYÓIRATOK, sajnos, magas előfizetési díjuk csak a nagyobb könyvtárak számára teszi lehetővé beszerzésüket. Emellett is az Élet és Irodalom 27, a Kortárs 19, az Uj Irás 17 és a Nagyvilág 10 falusi könyvtárunk folyóiratállványán megtalálható.

Az ismeretterjesztő folyóiratok kiválóan alkalmasak, hogy segítői legyenek az ismeretterjesztő könyvek olvastatásának is.

Az anyagi kereteken belül, könyvtáraink felismerték ezt a lehetőséget, s az Élet és Tudomány 41, a Magyarország 33 községi könyvtárunkhoz jár, de a változatos rendelésben nem egy helyen szerepel a Delta, az Autó Motor, az Ég és Föld is.

Az ifjúsági és főleg gyermeklapok előfizetése mélyen a szükséges mennyiség alatt marad. Ezeknek a lapoknak minden közművelődési könyvtárban ott lenne a helyük, ugyanis az olvasók közel ötven százalékát a

gyermekek adják. A Kisdobos.9, a Pajtás pedig csak 8 községi könyvtárunknál található.

A felmérés azt bizonyítja, hogy a folyóiratolvasztatás ma már a községi könyvtárak munkájának is szerves része. Azonban még csak az első lépéseknél tartunk. Elsősorban a "szétforgácsoló erők" összefogásával, - a választék színesebbé, sokrétűbbé tételével tehetnénk meg a következő lépést.

JUBILEUMI TÖRZSGÁRDA ALAPÍTÁS

Ez év augusztus 20-ra készítette elő a megyei könyvtár az intézményben és hálózatában a jubileumi törzsgárda megalapítását. Az alábbiakban az alapító okmány szövegét közöljük; az ünnepség eseményeire - melyekre lapzártá után kerül sor - következő számunkban visszatérünk.

A Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár vezetősége, szakszervezeti bizottsága és pártszervezete köszönti azokat a munkatársakat, akik a Fejér megyei tanácsi közművelődési könyvtárhálózatban tiz éve, vagy ennél régebben dolgoznak.

Elsőként kívánjuk köszönteni azokat, akik két évtizede vállalták az uttörő szerepét, akik bátran munkálkodtak a nehézségek leküzdésén, mert fűtötte őket a szép és igaz ügyért való lelkesedés. Köszöntjük azokat a munkatársainkat is, akik ugyan a legelső lépéseknél még nem voltak jelen, de tiz, tizenöt éve már, hogy az elsők mellé álltak és folytatták, vagy átvették a megkezdett munkát.

A törzsgárda ünnepélyes megalakításával az a célunk, hogy ezeknek a munkatársainknak megbecsülésünket kifejezzük. Oklevélben rögzített törzsgárda tagnak fogadjuk mindazokat a dolgozókat, akik a fenti követelményeknek megfelelnek, és a könyvtárügy szolgálatában a 10., 15., illetve a 20. évet betöltötték, vagy az év folyamán betöltik.

Az ünnepélyes megalakulást és az elkövetkezendő években az új tagok köszöntését Alkotmányunk ünnepén, augusztus 20-án tartjuk.

Székesfehérvár, 1969. augusztus 19.

MOLNÁR ISTVÁNNÉ
a megyei könyvtár párt-
szervezetének titkára

Dr. CSONGOR ENDRÉNÉ
a megyei könyvtár
igazgatója

SZABÓ JÓZSEFNÉ
SzB-titkár

Az utazó, ha Móra látogat, elsősorban borának zamatáért keresi fel a Vértes DNY-i oldalában fekvő járási székhelyet. Az idegenforgalmi propaganda is ezzel érvel, amikor Mórt, az Ezerjó hazáját ajánlja az utazó figyelmébe. Két műemléke, a barokk Lamberg-kastély, mely Fellner Jakab alkotása és a XVII. századi copf-stilusu Lános kastély a múlt örökségei, látnivalói a községben. Ám már az évről-évre megrendezett Móri Bornapok eseményeiben is az új, erjedő szellemi élet pezsgésére figyelhet az odalátogató. Jóllehet a művelődési otthon és a könyvtár korszerű elhelyezésének megoldására még egy-két évet várniuk kell a móriaknak, az igények máris teret követelnek, ott és olyan formában, ahol és ahogyan azok kielégítésére lehetőség kínálkozik.

- Ugy gondoltuk, be kellene bizonyítani, hogy más is van itt, mint borkultúra - mondja Dr. Tánzos Lászlóné, a Művészetbarátok Klubjának vezetőségi tagja. Mert elég sokan vagyunk, akik mást is szeretnének látni ebben a községben. Élni azt a kulturális életet, ami nélkül az ember szegényebb lenne. A művészetek kérdései, izgalmas problémái, úgy gondoltuk, jól összefogják az embereket, akiket ez érdekel, és az elhangzott okos szavakból, vitákból nemcsak mások tanulhatnak, hanem mi is, egymástól. Így, ebben a formában, mint Művészetbarátok Klubja, ugyszólván csak egy éve működünk. Azzal kezdtük, hogy felkutattuk a művészet barátait, sőt amatőr művelőit is a járásban. Vannak köztünk irodalombarátok, festők, szobrászok, zenei szakemberek, fotósok, filmbarátok. Szabadidejükben hobbyként alkotók, és érdeklődő szimpatizánsok, akik jó kritikai érzéssel, olvasottsággal segítenek, vesznek részt programjainkon. Természetesen nem mindenki egyformán aktív a társaságunkban, de az emberek figyelme, érdeklődése azt mutatja, hogy érdekes, és kell az, amit csinálunk.

Hallottuk, hogy változatos programot biztosítanak a klub tagságának.

- Igen, kéthetenként jövünk össze, keddi napokon, az esti órákban. Sokszor két és fél óráig is tart egy-egy ilyen összejövetelünk. Minden esetben meghatározott program - előadás, zenehallgatás, film megtekintése, kiállítás-látogatás - szerepel ezeken, amit azután vita, megbeszélés követ. Tagságunk közösen tekintette meg Fehérváron a Derkovics-kiállítást, és egy ízben külön autóbusszal utaztunk Pestre, az Állami Népi Együttes műsorára. Az érdeklődés differenciálódásával klubunk külön szakcsoportokban nyújt lehetőséget a zenével, a képzőművészetekkel, az irodalommal és a filmművészetrel foglalkozók munkájának. A zeneit Vámosi József zenetanár, az irodalmi és filmművészetit Katona Imre, a képzőművészeti csoportot én vezetem. Titkárunk Rábai Miklós tanár. Programjaink valóban elég változatosak: az említetteken kívül a hagyományos és modern szobrászatról, a magyar néptáncról, a modern üvegművészetéről rendeztünk, s ugyanígy a népi diszitőművészetéről, a szimfónikus zenekar hangszeréről is érdekes, minden esetben színesen illusztrált előadást. Hogy klubéletünk mennyire vonzó, arra bizonyítékként elég megemlítenem, hogy körülbelül 40 tagunk kétharmadrésze szinte minden esetben megjelenik összejöveteleinken. Nemcsak a móriak jelennek meg, hanem bejönnek a

környező falvakból, Fehérvárcsurgóról, Csákberényből, Magyaralmásról, Pusztavámról is. Havi 10 forintos önkéntes tagsági díját mindenki pontosan fizeti. Ebből a pesti előadók tiszteletdíjait, s talán a kirándulások költségeit fedezzük.

- A kezdeti lépéseket, az indulás körülményeit kérdezzük Paulikovits Tibortól, a község elnökhelyettesétől.

- Igaz, megvolt rá az igény a társadalom részéről is, de mi is, talán velük egyszerre gondolkotunk, törtük a fejünket, milyen formát is adjunk neki, ami életrevaló és ugyanakkor a legértékesebb is. Célszerű volt azokat összefogni, akik valamilyen szinten az irodalom, a művészet kedvelői. Kiindulópontként vettük az irodalmi szabadegyetem és a könyvtári zenei estek közönségét, és - nem csalódtunk. Közös felhívással fordultunk hozzájuk, melyet a művelődési otthon és a járási könyvtár irt alá. A szervezést, a programok tervezését, a javaslatokat Katona Imre, a művelődési osztály vezetője, Pintér Béla könyvtárigazgató és én, akkor még járási népművelési felügyelő voltam - vállaltuk. A jelenlegi klubtagság 70 %-a fiatal, 30 éven aluli, többnyire pedagógusok, egészségügyi dolgozók, alkalmazottak, tanácsi dolgozók és középiskolás diákok. Külön megemlítem, hogy egytől-egyig a járási könyvtár olvasói. Összejöveleteinket is a járási könyvtárban tartjuk. Ha a programot ismerik, csak annyit tennék még hozzá, hogy nem készítünk a klub munkájához távlati, vagy akár féléves tervet. Az egyes klubestek anyagát közösen beszéljük meg. Műsoraink, vitáink mindig a művészeti élet legfrissebb eseményeihez, aktuális kérdéseihez kapcsolódnak. Így tudunk csak igazán szinkronban lenni ujjal, a mindig időszerűen érdekesekkel. Bizom benne, hogy eljutunk idővel a társadalmi kérdések tárgyalásához, megvitatásához is, mert hiszen el kell jutnunk.

- Milyen perspektívát lát a Művészetbarátok Klubja előtt?

- Ez a legérdekesebb, ugyanis ez a társaság - véleményem szerint - idővel a kezébe veheti a művészeti ismeretterjesztést itt a járásban. A körünkben tisztázott kérdések ismeretében - magukkal vihetnék a viták izgalmát - a tagok jórésze hasonló esteket, vitákat vezethetne falun. Hogy ez előrelépést jelentene, nem kell bizonygatnom. Ezenkívül a tagság egyéni és csoportos kiállításait is bemutathatjuk majd a községekben. Maga a klub pedig - és ezzel fejezném - a művészeti ismeretterjesztés járási módszertani bázisává fejlődhet. Remélem, nem csalatkozunk benne.

A könyvtárosnak mindig öröm, ha olvasói aktívak, ha az olvasásnál szélesebb körben is tevékenykednek, hiszen a megnövekedett érdeklődést rend szerint fokozottabb olvasási kedv, tudásszomj követi. De a móri kezdeményezés jó példa arra is, hogy nem árt odafigyelni az igényekre, az olvasói kezdeményezésekre - sokszor fölösleges erőfeszítésektől szabadulhatunk meg -, és mindenkor teret, lehetőséget adnunk az életrevaló, hasznos elképzeléseknek.

/n1/

k ö n y v e s p o l c

1 9 6 9 . j a n u á r - j u n i u s

Könyvespolcunkra most azokat az önálló kiadványokat helyezük, amelyek az első félévben jelentek meg, s a helyismereti irodalom fogalmkörébe esnek. Nem törekedtünk teljességre - elsősorban terjedelmi okok miatt -; célunk csak az, hogy felhívjuk munkatársaink figyelmét rájuk, hiszen többségük nem került kereskedelmi forgalomba.

A polgári demokratikus forradalom és a Tanácsköztársaság 50. évfordulójának emlékére megjelent kötetek sorát az előző számban ismertett - Fejér megyei történeti évkönyv 1. -, a polgári demokratikus forradalom Fejér megyei eseményeit tárgyaló kötet után két újabb kiadvány szaporította.

Fejér Megyei Szemle. Honismereti tanulmányok. 1968. (Felszerk. Farkas Gábor. [Közread.] az MSZMP Fejér megyei Bizottsága - Fejér megyei Tanács.) Székesfehérvár, 1968[1969]. 202 l., illusztr.

Az 1964-ben indult, immár 5. évfolyamát megjelentető periodika e kötete a Hazafias Népfront Fejér megyei elnökségének gondozásában jelent meg. Az öt csoportban - 1918-1919, Haladó hagyományok, Felszabadulás, Falukrónika, Helytörténetírás - közölt 21 tanulmány, közlemény 29 szerző munkája. - A két forradalom megyei történetét Farkas Gábor (Az őszirózsás forradalom és előzményei Fejér megyében) és Buzás József (Kormánybiztosok Fejér megyében 1919. február 3 - március 22 között) tanulmányai taglalják. - A nyolc község (Dunapentele, Zámoly, Mezőszentgyörgy, Bicske, Csákvár; Etyek, Felcsut és Vál) forradalmi eseményeit feltáró írás mindegyike, lehetőség szerint; a nyomtatott és levéltári dokumentumok mellett kellő kritikával támaszkodott a résztvevők és kortársak visszaemlékezésére is. - Szücs István szemtanuk vallomásai alapján ismerteti a Cséby-testvérek (József és László) és Ónody (Ottenceiter) Károly 1919 augusztusában Cece határában történt kivégzését.

A Haladó hagyományok rovat egyetlen írása Kőrös Endre és Südy Zoltán, a III. Fejér megyei Diáknep alkalmából meghirdetett pályázaton aranyfokozatot nyert dolgozata: Adatok György Oszkár portréjához, melyben elsősorban a Fejér megyei Levéltárban lévő anyag, valamint Jankovics Ferenc és József visszaemlékezései alapján rajzolják meg a tragikus sorsú székesfehérvári költő művészi és emberi utját.

A Felszabadulás rovatban Magyar Györgyné (Felszabadító hadműveletek és az élet megindulása Rácalmáson 1944-1945-ben) és Szántó József (A termelőségmozgalom kezdete Alsószentivánon) írásai találhatók. - A Falukrónika részben Cece 1968. január-juniusi krónikáját, Páz-

mánd község történetének néhány 18-20. századi adat-mozaikját, és Lajoskomárom 1800-as években végbement telepítésének történetét olvashatjuk.

A Helytörténetírás négy tanulmánya - Farkas Gábor: Nagykarácsonyszállás története, Jenei Károly: Székesfehérvár a török uralom megszűnése után, 1688-1690 között, Polgár Antalné: Adatok az urbéres viszony felszámolásához Magyaralmásan 1848 előtt, és Móra Magda: Fejér megye hüségnyilatkozata Kossuth Lajos kormányzónak - a távolabbi múlt megismerésének alapvető írásai.

A Tanácsköztársaság eseményei a bicskei járásban. (Szerk. Esztélyi Gyula, Hetlinger Pál stb. [Közread.] az MSZMP bicskei Járási Bizottsága - Bicskei Járási Tanács.) Bicske. 1969. 147 l., illusztr.

A megemlékezés szép formáját választotta a két közreadó: az események megismertetését. A kötet a járás valamennyi községének eseménytörténetét adja. A belőlük készült különlenyomatok a községek legszélesebb tömegeihez is eljutottak.

Mindkét kötet munkatársai és szerkesztői elismerésre méltó munkát végeztek. A műszaki szerkesztő és a székesfehérvári nyomda munkáját dicséri, hogy a két kötet (az előzőnek 5 tanulmánya az utóbbiban is szerepel) és a különlenyomatok igényes külsővel jelentek meg.

Stigler István: Ez is történelem. Szemelvények a Fejér megyei építőmunkás mozgalom 1945 előtti történetéből. Átd. és sajtó alá rend. Kátay Antal. ([Közread.] a Fejér megyei Állami Építőipari Vállalat.) [Székesfehérvár, 1969.] 95 l., illusztr.

A századfordulótól az 1930-as évekig mozaikszerű áttekintést adó kötet az építőmunkás-veteránok és hozzátartozók elbeszélésére - visszaemlékezéseire is támaszkodik, így olyan részletek - események is megőrkítést nyertek, melyek hiányában ismereteink szegényebbek lennének. Az Arcok című - több mint 30 lapos - részben Pintér Károly, Skoda János, Szüts Gyula, Kőszegi Ferenc, Wágner József, Fekete József, ifj. Bencsik István, Freschlich (Falvai) Ferenc, dr. Balogh János tevékenységét vázolja a szerző.

Huszévesek a Fejér megyei Állami Gazdaságok. ([Közread.] az MSZMP Fejér megyei Bizottsága.) [Székesfehérvár, 1969.] 112 l., 1 t., 1 térk.

A megyében lévő 11 Állami Gazdaság (Agárdi, Bicskei, Bodakajtori, Csákvári, Enyingi, Mezőfalvi, Móri, Nagyhörcsögi, Pélpusztai, Sárszentmihályi és a Sinatelepi) történetét, fejlődését, és elért eredményeit közli a kötet, kiváló fényképfelvételekkel és az egyes gazdaságok - élre helyezett - legfontosabb számszerű adataival.

Paizer György: [Egy] 1 év a mechanizmus útján. A gazdasági mechanizmus reformjának hatása a székesfehérvári járás termelőszövetkezeteinek 1968. évi gazdálkodására. [Közread. az MSZMP székesfehérvári járási Bizottsága.] Székesfehérvár, 1969. 34 l., illusztr.

A tanulmány vizsgálódásainak alapját az új gazdaságirányítási rendszer egyéves gyakorlatából merítette. Elvi és gyakorlati elemzései, amelyek végigvonnak az egyes fejezeteken (A népgazdaság igényeinek megfelelően, Az árpolitika hatása, A pénzügyi politika hatása, Az üzemek közötti differenciálódás, Az üzemen belüli mechanizmus problémái, Hatékonyabb politikai munkát!), tanulságul kell, hogy szolgáljanak.

Fejér megye tanácsainak és tanácsai intézményeinek főbb adatai. (Összeáll.[és közread.] a) KSH Fejér megyei Igazgatósága. Székesfehérvár, 1969, [Megyei Tanács.] 73 l., illusztr.

A szöveges rész után grafikuskok és táblázatok segítségével átfogó képet nyújt a kiadvány a tanácsok és intézményeik szerteágazó, lakossággal kapcsolatos tevékenységéről.

Fejér megyei pályaválasztási utmutató. (Összeáll. Rákos József, Orbán Kálmán. [Közread.] a Fejér megyei Tanács.) [Székesfehérvár], 1969. 67 l.

Az 1968/69-es tanévben végzett 7700 Fejér megyei fiatal további sorsának irányítását könnyíti meg a kötet, bemutatva a továbbtanulás és a termelőmunkában való elhelyezkedés lehetőségeit.

Holényi László: Velencei-tó, Velencei-hegység. Utikalauz. ([Közrem.] Gonda Istvánné.) Bp. 1969. 118 l., 8 t., 1 térk. mell.

A nyári üdülőszezon előtt, jól időzítve jelent meg a régen várt kiadvány. 1958. óta - ekkor jelent meg az utolsó részletes utikönyv - a tó környéke fokozott fejlődésnek indult. A műanyagkötésű könyv az utikalauzok már kialakult felépítését követi. Általános ismereteket nyújt a földrajzi, földtani kérdésekről, a vízrajzi, éghajlati viszonyokról, a növény- és állatvilágról; majd a táj történeti, gazdasági igazgatási és a néprajzi ismertetése; művelődési viszonyai, muzeumai, építészeti emlékei; végül az üdülés, idegenforgalom, sport fejezet következik. Kirándulások, séták, kerékpár- és vizitúra-tervek után a gyakorlati tudnivalók és a Kislexikon található. A könyv értékes függeléke Székesfehérvárt ismerteti.

István Király Múzeum közleményei. D. sorozat. Szerk. Fitz Jenő. Székesfehérvár, 1969.

- 65. Pally József emlékkiállítás. (Rend. Kovács Péter.)
- 66. Szenes Zsuzsa kiállítás. (Rend. Perneczky Géza.)
- 67. Farkas István /1887-1944/ emlékkiállítás. (Rend. Bajkai Éva, K. Kovalovszky Márta.)

Találkozás művészettel, művészekkel. Dunaujváros, 1969.

- 1. E. Tóth Ila - Pálfalvy János: - - . . . Kiállítási anyagának ismertetője. (Készítette: Papp Sándor.)
- [2.] P. Csasztká Ilona - Ravasz Erzsébet: - - . . . kamarakiállítás. . . (Készítette: Kemény Dezső.)

Fejér megye képzőművészeti-kiállításainak egy része változatlanul nem csak megyei, hanem országos esemény is. Januárban az István Király Muzeumban nyílt Pallay József emlékkiállítás első önálló kiállítása volt egy olyan székesfehérvári festőnek, ki meglátta, megértette, magas művészi fokon ki is fejezte a táj, a hétköznapok mindennapi szépségét. Évtizedeken keresztül, mint rajztanár a műalkotások megértésére, szeretetére is tanított, s nem egy fiatal tehetség kibontakozását segítette.

A Dunai Vasmű Művelődésházában megrendezett kamarakiállítások négy dunaujvárosi művész - E. Tóth Ila szobrász, Pálfalvi János, P. Csaszka Ilona és Ravasz Erzsébet grafikusok - alkotásait mutatták be.

Gozsdu Elek: Köd. Regény és elbeszélések. ([Ill.] Zsoldos Vera.) Bp. 1969, Szépirod. Kiadó. 579 l., 4 t. /Magyar elbeszélők./

Németh László: Negyven év. Pályatörténet. + Horváthné meghal. Novellák. + Gyász. Regény. Bp. 1969, Magvető - Szépirod. Kiadó. 765 l. /Németh László munkái./

Illyés Gyula: Kháron ladikján vagy az öregedés tünetei. Esszéregény. ([Ill.] Borsos Miklós.) Bp. 1969, Szépirod. Kiadó. 230 l.

Jávor Ottó: Az ember és a város. [Regény.] Bp. 1969, Magvető. 176 l.

Négy szépirodalmi alkotásról is meg kell emlékeznünk. Az egyik, szerzője - Gozsdu Elek - halálának ötvenedik évfordulójára, méltó megemlékezésésként jelent meg. Németh László könyve a munkáit közreadó sorozat első kötete; Illyés esszéregénye, a szerző legujabb alkotása. Az ember és a város Jávor Ottó negyedik legérettebb szépirodalmi munkája.

Gozsdu a méltatlanul mellőzött és elfelejtett írók sorába tartozott. Az 1955-ben megjelent novellagyűjtemény - a Nemes rozsdá - után e kötet teszi lehetővé megismerését, melyet a sajtó alá rendező: Ács Margit tömör tanulmánya is elősegít. Gozsdu Erzsiben született, 1849-ben. Ács Margit - említett tanulmányában (576. l.) - írja: "Ercsire, szülőfalujára egy bekezdés jutott életművében" A veréb című elbeszélésre célozva. Korán elkerült szülőfalujából, de a kitörölhetetlen, első gyermekkori hatásokról, az itteni táj és nép szeretetéről vallanak évtizedek múltán is - Annához, Weisz Lajosnéhoz írt - levelei. "... Én Erzsiben, a hatalmas Duna partján születtem és gyermekéveim nagy részét az ifjuságom álmovilágát, ott a Duna mellett éltem meg. Nyájas vidék, őszinte nyílt tájék - szelid vonulatával teljes poézis párázik a Duna hangjaiból és visszhangzik a magas domb alatt gazdagon csergező Szent-kutban, a fölötte épült... és elhagyatott kicsi kápolnában és a Báró Lilien család sirkápolnijában, ahová Báró Eötvös József, a költő-író temetkezett... láttam a vizimalmok piros lámpáit fényleni és hallottam a malmok monoton kepeléseit - egy egy molnárlegény melankólikus sokác-szláv eredetű énekét - amint panaszkodott, sirt ott

a malom nyitott ajtajában... Te szent Duna - ti szent gyermekévek, ti édes, nedves, tiszta kavicsok, ti malmok, ti nyájas zöld színek, ti uszó hajók, evezőcsapások hangjai, gőzösök lapátjainak csattogó lárma, kompok és partok, ti messzi távolságok, vizek ezüstös ragyogása, vadkacsák fütyülő repülése, ti a szigetnek minden félelmes faóriásai, ti zöld lombok, te tiszta főveny, amelyben mezitláb járni olyan édes, olyan jó - ti háborgása a Duna vízének, te ordító szél, amint a Duna vizén végig nyargalsz - te szent kut ott a Duna mellett, te boldogságos Szüzanya, aki meggyógyítod a szomorú sziveket, - te áldott jó nagyanyám, te áldott jó édesanyám - mindent amim van, nektek, csak nektek köszönhetek..." (Közölve és idézve: Berzy András: Adalékok Gozdsu Elek emberi és írói arcképehez. Eger, 1966. 541-542. l.)

Gozdsu írói alkotása csak néhány kötetnyi, de mindegyik műve igényes írói alkotás, méltó a megismerésre.

Nem Fejér megyei születésű Németh László, de a megyében töltött idő, a családi kapocs, mely apja révén Szilasbalháshoz, a mai Mezőszilashoz kötötte, elszakíthatatlan, élményanyagával, a megismert személyekkel át meg át szövi egész írói munkáját. Ennek egyik bizonyítéka a kötetben közölt Mezőföld ciklus is. Első darabja a Horváthné meghal, - "későbbi kedves modellem, nagyanyám halálát írom meg benne (s a nagy parasztesaládot szétszaggató pört)" vallja róla Németh László - hozta meg számára egy pályázat első díját és vált írói pályája kezdőpontjává.

Sárszentlőrincen anyakönyvezték, valójában Felsőrácegres-pusztán született, de szülőföldjének a Sárret, a Sárköz és a Völgység egész táját vallja Illyés Gyula. Most megjelent esszéregénye, amely "mégiscsak naplószerű jegyzeteket" foglal magába, az öregedésről, az öregezés tüneteiről, élmény és gondolatgazdag lapjain szintén visszatér a gyermekkori tájra Cecére is.

" - Szülővárosomnak, amelynek szeretete nélkül Csikvár falai sem nőttek volna ki a lélekből, és nem viragoznának gesztenyefái." E sorokat Jávor Ottó írta. Székesfehérvárnak ajánlja regényét, annak a városnak, lakóinak, akikről szól, - hisz Csikvár - Székesfehérvár jellegzetes figurái, utcái és városrészei elevenednek meg egy hatvanadik születésnapját ünneplő tanár központi figurája, az őt körülvevő jelen, a fel-fel bukkanó múlt, az átélt esztendő, és a magáratalálás körül, - művészi megjelenítéssel és drámai telítettséggel.

Tavaszi 69. (Szerk. Miskolczi Miklós.) (A Dunaujvárosi Ifjúsági Napok alkalmából kiadja a KISZ városi bizottsága. [Ill.] Birkás István, Cyránski Mária stb.) [Dunaujváros, 1969.] 126 l.

Harmadik éve jelenik meg e kiadvány, melynek mindegyik kötete írásaival, művészi illusztrációival méltán örvend közkedveltségnek. A szépirodalmi írások mellett ki kell emelnünk, a szerkesztő Vázlat a Dunai Vasmű történetéhez című írását.

MIKROFILMRE VETTE a különböző helyeken őrzött, még fellelhető Fejér megyei napilapok 1944, 1945 és 1946 évi évfolyamait a megyei könyvtár. Ezzel a felszabadulást megelőző és azt követő év helyi sajtóanyaga csaknem hiánytalanul a kutatók rendelkezésére áll.

AZ EMBER HOLDRA LÉPÉSÉRŐL sikeres kiállítással emlékezett meg a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár. "A világűr meghódítása" című kiállítást, amely könyveket, folyóiratokat, napilapokat és dokumentációs anyagot tartalmazott, az olvasók nagy érdeklődéssel fogadták: kölcsönözhető része rövid idő alatt gazdára talált.

BŐVITIK - története során harmadszor - a bicskei Vajda János Járási Könyvtárat. A volt ifjusági részleg terméhez csatlakozó, eddig a politechnikai oktatást szolgáló helyiséggel növekszik meg a könyvtár. Az átépítési munkák során, melyek július közepén kezdődtek, egyidejűleg az épület fűtését is korszerűsítik.

BEFEJEZÉSHEZ KÖZELEDIK a mátyásdombi klubkönyvtár építkezése. A községi tömegszervezeti székházhoz helyi forrásból épített 150 m² alapterületű új épületszárnyban kap helyet a klub és a könyvtár.

A KÖZELMÚLTBAN nyílt meg a korszerűsített és kibővített mányi községi könyvtár. A korábbinál kétszeresre nagyobb alapterületen működő intézmény új, modern berendezést is kapott.

ÚJ HELYISÉGGEL BŐVÜLT az etyeki községi könyvtár. A kétszeresére növekedett alapterület biztosításával a legnagyobb gondon: a zsúfoltságon könnyített a községi tanács.

ÖTLETES FORMÁKAT alkalmaznak a bicskei Vajda János Járási Könyvtár gyermekfoglalkozásain. A rendezvényeken rendszeresen megjelenő mintegy 25-30 gyermek az eddigi gyakorlatnál is aktívabb formákban - alkotó módon - ismerkedik az irodalommal, sajátítja el a könyvtárhasználat tudnivalóit. Ipach Lászlóné, a gyermekkönyvtáros változatos programjaiban gyakran szerepelteti a fantázia- és memóriafejlesztő játékokat, és jó érzékkel alkalmazza a jutalmazást is.

MŰVELŐDÉSI HÁZAT AVATTAK Alappon, május 18-án. A közel 2 millió forintos költséggel felújított intézményben, melyet a község régi malomépületéből alakítottak át, a 4000 kötetes szabadpolcos könyvtár az emeleti szinten, több mint 50 négyzetméter alapterületen kapott elhelyezést.

AMERIGO TOT szobrászművész, Fehérvárcsurgó nagy szülőtte szeptember 27-én a községben tartja születésnapját. Ez alkalommal adja át a szülőfalujának ajándékozott két szobrot, köztük a Csurgói Maddonát.

FŐHIVATÁSÚ VEZETŐT kapott Nagy István személyében augusztus 1-től a fehérvárcsurgói klubkönyvtár.

A FŐHIVATÁSU NÉPMŰVELŐK idei nyári tanfolyamát augusztus 4-től 9-ig, Fehérvárcsurgón rendezi meg a Fejér megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztálya. A bentlakásos tanfolyam előadásait a klubkönyvtárban tartják.

JULIUS - AUGUSZTUS hónapban bonyolította le megyénk falusi könyvtárainak többsége évi állományellenőrzését. Az eddigi "lengyel lapok" használata helyett legtöbb helyen a kevesebb hibalehetőséggel járó módszereket alkalmazták.

NÉGY HELYEN alapított letéti könyvtárat az ÉDOSZ megyei bizottságának segítségével az SzMT Központi Könyvtára.

A Fejér és Komárom megyei Tejipari Vállalatnál, a Tejipari Szállítási, Szolgáltató és Készletező Vállalat cecei Kirendeltségén, a Söripari Vállalat Fejér megyei Kirendeltségénél, és a Baromfiipari Országos Vállalat Kecskeméti Gyár-egysége Fejér megyei Kirendeltségénél létesített könyvtárakkal az ÉDOSZ megyei bizottságához tartozó munkahelyek könyvtári ellátása teljesnek mondható.

A DUNAI VASMŰ Vörösmarty Könyvtárában a Vasmű fiókkönyvtárosai és kulturfelelősei előtt július 9-én Barts Oszkárné értékelte a Vasmű kulturális és könyvtári munkáját. - A könyvtárosok az év elején kiadott olvasói tervszámokat részarányosan telteljesítették, és a kikölcsönzött kötetek számában is az elmúlt év azonos időszakához viszonyítva lényeges emelkedés mutatkozott.

TAPASZTALATCSERÉK. - Komárom megyei könyvtárosok és népművelők csoportja látogatott július elején Székesfehérvárra; több községi könyvtárat is megtekintettek megyénkben. - Fejér megyei járási könyvtárigazgatók és könyvtárosok háromnapos tapasztalatcserén vettek részt Szolnok megyében július 24, 25 és 26-án. - Julius 21-től 25-ig Hegedüs Éva, a megyei könyvtár olvasószolgálati csoportjának munkatársa tanulmányozta a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárban a helyismereti és fel dolgozó munkát.

GÁZFÜTÉSRE TÉRT ÁT a nyár folyamán az Építők Hirlapolvasó terme. A korszerűbb fűtés is bizonyára hozzájárul majd a látogatottság további emelkedéséhez.

FÉNYKÉPEKKEL ILLUSZTRÁLT tájékoztatót adott ki július hónapban a VIDEOTON szakszervezeti könyvtára. A szakszervezeti könyvtári tájékoztatók sorozatban megjelent kiadványt az SzMT Központi Könyvtára gondozta.

A DUNÁNTULI VIZÜGYI IGAZGATÓSÁG Gépészeti részlegénél az olvasók létszáma - Sweiger István szakszervezeti könyvtáros lelkiismeretes munkája eredményeképpen - az üzembrészlég 120 dolgozója közül 85 fő.

SZABADOS LÁSZLÓ, a KMK munkatársa július hónapban Fejér megyei klubkönyvtárakat látogatott meg, és az átalakítással, felújítással kialakított különböző nagyságrendű intézmények belső térkiképzését, berendezését, valamint a klubkönyvtári funkciók építészeti feltételeit tanulmányozta.

KILENCVENNÉGY letéti könyvtárat lát el könyvanyaggal az SzMT Központi Könyvtára, közel 60 000 kötetes központi raktárából.

AZ ANGLIAI LUTON VÁROS központi könyvtárának igazgatója látogatta meg július 2-án a székesfehérvári Velinszky László Városi Könyvtárat.

X A VIDEOTON MŰSZAKI KÖNYVTÁRA megjelentette a Műszaki Könyvtári Értesítő hatodik évfolyamának második számát. - A kiadvány bőséges tájékoztatást ad a műszaki könyvtár profiljába tartozó hazai és külföldi szakirodalomról, valamint közli, hogy az üzem műszaki kollektívája hol juthat hozzá a műszaki könyvtár szolgáltatásaihoz.